

ქართული ენობის საქართველო

IX წ. საყოველთაო მკვირამ გახეთი. IX წ.

№ 32. კვირა, 5 აგვისტო 1901 წელსა. № 32.

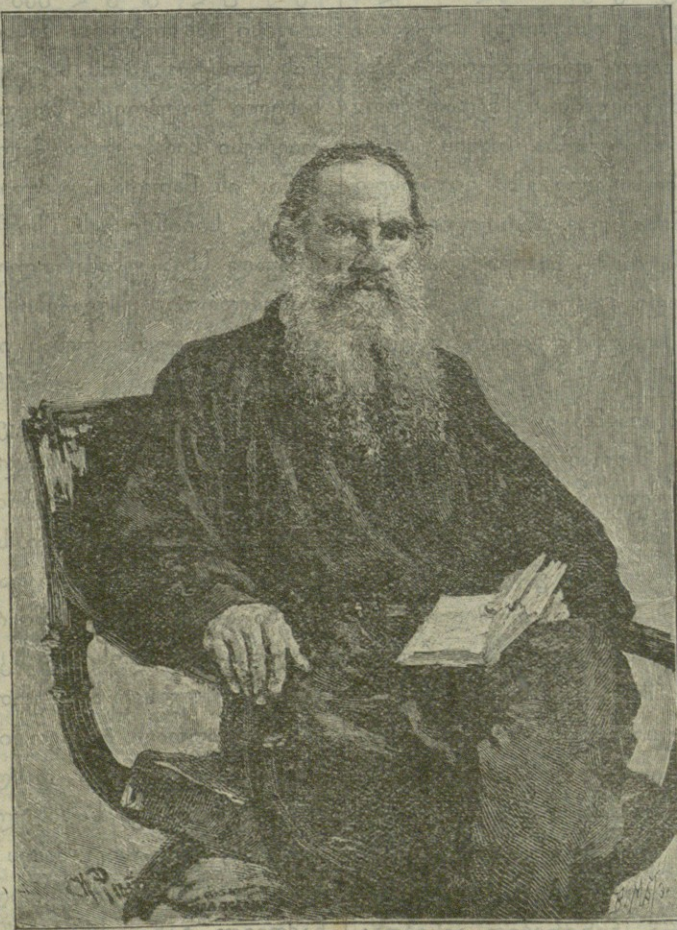
გაზეთის ფასი: ერთი წლით თფილისში 7 მან., ნახევარი წლით 3 მ. 50 კ.; თფილისის გარეთ ერთი წლით 8 მან., ნახევარი წლით 4 მან., სამი თვით 2 მან., თითო ნომერი - სამი შაური.
სკლის მოწერა მიიღება: თფილისში - «წერა. კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების» კანცელარიაში და «კვალის» რედაქციაში, თეატრის ქ., № 12.
ტელეფონი № 734.
ფოსტის ადრესი: Тифлисть, редакция „КВАЛИ“.

შინაარსი: რუსული პოეზიის უმთავრესი მომენტები მე-XIX საუკუნეში, ი. გომარტელისა. - სხვა-და-სხვა ამბები. - ფრანკისკო კრისპი. - შინაური მიმოხილვა. - კორესპონდენციები. - რუსეთის ცხოვრება. - საზღვარგარეთ. - შრომის მდგომარეობა ინგლისში. - ლეჩხუმის რამე რუმე, ს. მამალაძისა. - პატარა ყარაბაღიანი, ი. ევლოშვილისა. - ქიმიის პიშვნელობა. - წერილები რედაქციის მიმართ. - განცხადებანი.

რუსული პოეზიის უმთავრესი მომენტები მე-XIX საუკუნეში.

(შემდეგი. - იხ. № 31).

მეორმოცე წლების ბელეტრისტა შორის იყვნ ისეთი პირნიც, რომლებიც ერთის მხრით ბუნებრივი ნიჭითა და მეორე მხრით ფილოსოფიური განათლებითა და პოლიტიკური რწმენა-შეხედულებით დაბალ საფეხურზე იდგნ, მაგრამ თავის დროს მათაც ჰქონდათ გავლენა. მათაც სარგებლობა მოუტანეს რუსეთის საზოგადოების სულიერათ ამაღლებას. ასეთი მწერლები იყვნენ პისემსკი, პლეშჩევი და ნიკიტინი. როგორის თვალთ უყურებდა პისემსკი (1819—1881) ბატონყმურ წყობილებას, ძნელი სათქმელია. რაც უნდა იყოს, ამის შესახებ არავითარ გადაჭრილ პასუხს არ იძლევა მისი ნაწერები. მეორმოცე წლების ბელეტრისტებთან ამ მწერალს ერთი რამა აქვს საერთო — ცხოვრების სინამდვილის ხატვა და პესიმიზმი. მაგრამ მაშინ, როდესაც ტურგენევი, გონჩაროვი, შევჩენკო ცხოვრების სინამდვილეში ეძებდნ უმთავრესათ ბატონყმურ

გრაფი ლევ ნიკოლოზის ძე ტალსტოვი.

რი წყობილების გამხრწნელ გავლენას, პისემსკი ეძებდა მხოლოთ ცხოვრების სისაძაგლეს, ადამიანის ბუნების უზნეო, მხეცურ ელემენტებს. ისეთი მწერალი, როგორც გოგოლი, დიკენსი, ცხოვრების სისაძაგლეს ხატავენ, მაგრამ იმ მიზნით, რომ მკითხველს თვალი აუხილონ და ცხოვრების გაუმჯობესების სურვილი აღუძრან. პისემსკი კი ამ გვარ მიზანს სრულებით მოკლებული იყო: ის ეძებდა ცხოვრებაში ყოველგვარ სისაძაგლეს მხოლოთ სისაძაგლისათვის, თუ შეიძლება ასე ითქვას. ადამიანის ბუნებისა და საზოგადოებრივი ცხოვრების შესახებ ის უკიდურესი პესიმიტი იყო. მისი რწმენით მხეცური გრძობების გარდა ადამიანს სხვა არაფერი ამოქმედებს. პისემსკის პესიმიზმი ნიკიტინის პოეზიაში (1824—1861) უიმედო, უნუგეშო და მელანხოლიურ ლირიზმით გადიქცა. ეს პოეტი ისეთ წრეში აღიზარდა, სადაც უმეცრების, უზნეობის, სხვისი პიროვნების შელახვისა და სხვისი ჩაგვრის მეტს ვერას ხედავდა; ამან ღრმა კვალი დააჩნია მის პოეზიას, რომელიც უნუგეშო ქირისუფალია ყოველი ტანჯულის და უბედურის. ნიკიტინის მსოფლიო შეხე-

დღეების ჰორიზონტი ვიწრო იყო, მისი ნიჭი ფართო სინტეზს მოკლებული, და იმ წრემ, რომელშიაც ის ტრიალებდა, სრულებით დაიმორჩილა ის, როგორც პოეტი. სულ სხვა იყო პლეშჩევის პოეზია (1825—1893). პლეშჩევი კარგათ ამჩნევდა ცხოვრების ცუდ მხარეებს, მაგრამ მას ამხნევებდა უკეთესი მომავლის იმედი. მას ღრმად წამდა, რომ შეიძლებოდა ცხოვრებიდან უსამართლობის განდევნა, ბოროტებისა და სისაძაგლის მოსპობა, მხოლოდ ამისათვის საჭირო იყო ბრძოლა და პლეშჩევიც გამოვიდა მებრძოლათ. გამოსვლისათნავე მან გაბედულათ და უშიშრათ გამოაცხადა: ცხოვრებაში სიყალბისა და ბოროტების მოსასპობათ საჭიროა ბრძოლა და უნდა ვებრძოლოთ, ამ გვარ დროს უმოძრაობა ჩვენი დამღუპველიაო. ასე ქადაგებდა პლეშჩევი 49 წლამდე. ამ წელს ის დაიჭირეს და მთელი ათი წელიწადი თავისუფლებას მოკლებული იყო. ერთის მხრით ამ გარემოებამ, მეორეს მხრით წლოვანებამ პლეშჩევის ახალგაზღურ გამბედაობას და აღფრთოვანებას ფრთები შეაკვეცეს. მან სრულებით დაჰკარგა რწმენა უკეთესი მომავლისა.

ამგვარათ მეორმოცე წლების ყველა იმ პოეტებმა და ბელეტრისტებმა, რომლებიც ჩვენ განვიხილეთ, თავისი ხელოვნების საგნათ თანამედროვე ცხოვრებისა და თავისი საკუთარი გრძობათა ანალიზი გაიხადეს. ამგვარმა ანალიზმა მათ გადმოუშალა საზოგადოებრივი ცხოვრების სრული არარაობა და იმედით აღფრთოვანებულებიც კი უნუგეშო პესიმისტებათ გადააქცია. სრულებით სხვა სურათს წარმოადგენენ დოსტოვესკი (1821—1881) და ლ. ტოლსტოი (დაიბადა 1828 წ.). როგორც მეორმოცე წლების დანარჩენმა მწერლებმა, ამათაც თავისი მოღვაწეობა პოეზიის ასპარეზზე თანამედროვე ცხოვრების ანალიზით დაიწყო. ამგვარმა ანალიზმა ორივე პესიმისტამდე მიიყვანა. მაგრამ სწორეთ აქედან იწყება მათი თავისებურება და განსხვავება ზემოთ აღნიშნულ მწერლებთან შედარებით. მაშინ, როდესაც პირველთაგან უმეტესობა თავის პესიმისტში ისე მოემწყვდა, რომ გამოსავალი გზა ვეღარსით ნახა, დოსტოვესკიმ ასეთი გზა ნახა სლავიანოფილთა მოძღვრებაში და მისტიციზმში, ტოლსტოიმ—სარწმუნოებაში.

მწერლის აღზრდას რომ დიდი გავლენა აქვს მის ნაწერებზე, ამის ერთი საუკეთესო მაგალითი დოსტოვესკია. ბუნებით დოსტოვესკის დაყვა სუსტი და მეტათ მგრძობიარე ნერვები, ამპარტანება და თავმოყვარეობა. თუმცა ღარიბი ოჯახის შვილი იყო, მაგრამ მისი მშობლები მაშინდელ პირობებში განათლებული პირნი იყვნენ და ცნობისმოყვარე ბავშვი ყოველთვის პოულობდა სახლში საკმაო გონებრივ მასალას. დოსტოვესკიმ გაათავა უმაღლესი სასწავლებელი, შევიდა სამსახურში, რომელიც მას კარგ შემოსავალს აძლევდა, მაგრამ ლიტერატურული შრომის სიყვარულმა მას მალე მიატოვებია სამსახური 1844 წელს, და ამ დღიდან სიკვდილამდე დოსტოვესკის კალამი აღარ გაუგდია ხელიდან. დოსტოვესკის ლიტერატურული მოღვაწეობა ერთობ ნაყოფიერია და მრავალმხრივი. ის მარტო ბელეტრისტი არა ყოფილა, მას რამდენჯერმე ჰქონდა საკუთარი გაზეთი, ხშირათ მთელ გაზეთს ის მარტო თავისი საკუთარი ნაწერებით ავსებდა; რომანებთან ერთად ის წერდა კრიტიკულ და პუბლიცისტურ სტატიებს, და თუმცა ამ უკანასკნელ სტატიებში

ხანდახან ცრუ გზას ადგა და სრულებით ჰლალოტობდა მეორმოცე წლების იდეებს, მაგრამ ნიჭი და კრიტიკული ლობა არც ერთ მის სტატიას არა კლებია. 1849 წელს დოსტოვესკი დაიჭირეს; მთელი ოთხი წელიწადი ციხეში ყოფნამ მისი სუსტი ნერვები სრულებით დაასწულეს და მას ნელანელა შეეპარა ის მისტიციზმი, რომელიც ასე ნათლათ არის გატარებული მის საუკეთესო რომანებში. ციხიდან გამოსვლის შემდეგ დოსტოვესკი აღარ იყო იმ თავისი რწმენა-შეხედულებით და მიმართულებით, რაც 1849 წლამდე და ამიტომ საპყრობილე დოსტოვესკის მოღვაწეობას ორ ხანათ ყოფს. 45 წელს დოსტოვესკიმ დაწერა თავისი პირველი რომანი: „Вѣрные люди“. ამ რომანის წაკითხვამ ნეკრასოვი ისეთ აღტაცებაში მოიყვანა, რომ მან ბელინსკის ახარა მეორე გოგოლი დაიბადაო. ბელინსკისაც არა ნაკლებ მოეწონა ეს რომანი და ამ გარემოებამ ახალგაზრდა დოსტოვესკი ბელინსკისა და ნეკრასოვის წრის წევრათ გახადა. ამ წრეში ყოფნამ თავისი კვალი დააჩნია დოსტოვესკის ბელეტრისტულ მოღვაწეობას პირველ ხანაში. თუმცა ეს არ ყოფილა არც მაშინ ევროპიული ცხოვრების გატაცებული თავყანისმცემელი და ბატონყმობის შეუბრალებელი მტერი,—მას მაშინაც კი რაღაც სხვა იზიდავდა, მაგრამ რა იყო ეს სხვა, ჯერ თვითონაც ვერ გამოერკვია. პირველი ხანის ნაწერებში ის ჰუმანიურ იდეებს ქადაგებს და თვალწინ უშლის საზოგადოებას ბატონყმობის სისაძაგლეს. მეორე ხანაში, საპყრობილედან გამოსვლის შემდეგ, დოსტოვესკი უკვე სლავიანოფილია და მისტიკი; ევროპიული ცხოვრების მას აღარაფერი სწამს და კაცობრიობის ხსნას ის ხედავს მართლმადიდებლობის გავრცელებაში და რადგანაც მართლმადიდებელნი რუსები იყვენ, ამიტომ ეს მხსნელნი რუსები უნდა ყოფილიყვენ; ამაში ხედავდა დოსტოვესკი თავისი სამშობლოს მისისიას. აი ამ მეორე ხანას ეკუთვნის დოსტოვესკის საუკეთესო რომანები, რომლებმაც მას სახელი მოუპოვეს მთელ ევროპაში. მისი პოეზიის უმთავრესი სარბიელია ქალაქის ცხოვრების ნაკლებეგანებანი, ის ნათლათ უშლის მკითხველს თვალწინ იმ სიღარიბეს, სიბინძურეს, შიმშილს, ადამიანის დაბეჩავებას და მრავალ სხვა უსამართლობას, რომლებითაც ასე საგსვა თანამედროვე ქალაქების ცხოვრება. მაგრამ დოსტოვესკის უმთავრეს ყურადღებას იმდენათ თვით ცხოვრება არ იზიდავდა, როგორც ადამიანი. ადამიანის სულში ჩახედვა, მისი გრძობების, მისი ემოციების ამოკითხვა. მას უყვარდა ადამიანის ფსიხოლოგიაში ყოველგვარი უბრალო მოძრაობის დაწვრილებითი ანალიზი. დოსტოვესკის უყვარს თავის რომანებში სულით ავთამყოფი, ზნეობრივათ მახინჯი პირების გამოყვანა და მისი ფსიხიატრიული ანალიზი აქ უმაღლეს მწვერვალს აღწევს. ასეთი ანალიზის გულისათვის დოსტოვესკი ისეთ საშუალებებს ხმარობს, როგორისთვისაც არც ერთს მის თანამედროვე ბელეტრისტს არ მიუმართავს რუსეთში; მომქმედ პირებს ის აყენებს მეტათ რთულ და დახლართულ პირობებში, ადენიებს მათ სხვა-და-სხვა საშინელ სისაძაგლეს და ბოროტ მოქმედებას, როგორც მამის მოკვლა და სხვ., ამასთან ყოველივე ამას ისე დაწვრილებით აღწერს, რომ მკითხველი ნამდვილ ტანჯვასა ჰგრძობს ისეთი რომანების კითხვით, როგორც „Преступление и наказание“ და „Братья Карамазовы“. ამ უკანასკნელ რომანებში ფართო აღა-

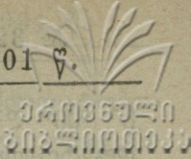

გი აქვს დათმობილი იმ მისტიციზმს, რომელიც დაეტყო დოსტოევსკის საპრობილედან გამოსვლის შემდეგ. მეორე მოცე წლების ბელეტრისტები ცხოვრებისათვის მებრძოლნი იყვნენ; ასეთივე მებრძოლი იყო დოსტოევსკიც, ხოლო მას სახეში ჰქონდა თანამედროვე, რუსეთის ცხოვრების ის მხარე და ის მკვნი პირობები, რომლებიც სხვებს უყურარდებოთ დაურჩათ. დოსტოევსკი ხან „ზაპანნიკთა“ იდეებით იყო გატაცებული, ხან ფურციეს მომხრე იყო, ბოლოს შევლინების იდეების ზეგავლენით გასლავიანოფილდა და მისი პოლიტიკური და სოციალური იდეების ასეთი ცვალებადობა აშკარათ ამტკიცებს, თუ რამდენათ არ აკმაყოფილებდა მას თანამედროვე რუსეთი, თუ რაზე უთითებდა ის მკითხველს თავის რომანებში; მაგრამ თანამედროვე ცხოვრების ნაკლებდევანებათა ხატვას დოსტოევსკი არ მიუყვანია იმ პესიმიზმამდე, რომელსაც თავი ველარ დააღწიეს მეორე მოცე წლების დანარჩენმა მწერლებმა.

ყველა განხილულ მწერლებში თანამედროვე ცხოვრებას არაფერ არ შეხებია ისე ვრცლათ, მისი ნაკლებდევანებანი არაფერ არ გადმოუშლია ისე სრულათ, როგორც ლ. ტოლსტოის. ტოლსტოის ბელეტრისტული ნაწერები თავიდან ბოლომდე ილუსტრაციაა იმ ფიქრების, რომლებიც სიყმაწვილიდან მოკიდებული მოსვენებას არ აძლევდენ მას; ტოლსტოის ფიქრები კი მთელი კაცობრიობის განიერი ნაწილის ფიქრებია; ის კითხვები, რომელთა გადაწყვეტა შეუჭრებელ და მწვავე გონებრივ მუშაობას იწვევდენ ტოლსტოისში, ყოველი გონიერი ადამიანის ყურადღებას იპყრობენ და მომავალშიაც მიიპყრობენ. ტოლსტოის ბიოგრაფია მთელი ფილოსოფიაა ცხოვრებისა, მისი სულიერი ტანჯვა და შფოთვა მთელი საიდუმლოებაა ადამიანის სიცოცხლისა და მისი მიზნის. დაკვირვება, ყოველისფრის ამოკითხვა, ყოველი მოვლენისა და საგნის დანაშნულების ძიება ტოლსტოისთვის შეადგენდა სიპატარავიდანვე. რატომ? რისთვის? აი ის კითხვები, რომელსაც აღუძრავდა ხოლმე მას გონებაში ყოველგვარი წვრილმანი მოვლენა და შემთხვევა. ერთა სიტყვით, ყოველგან და ყოველისფერში ტოლსტოი პატარაობიდანვე ეძებდა აზრს და მიზანს. გარეშე ცხოვრების ანალიზით, თავის თავის კრიტიკითა და სკეპტიციზმით ტოლსტოი იგივე გამლეთა; მაგრამ გამლეთი ახალგაზრდა მოკვდა და მან ვერ მოასწრო სკეპტიციზმიდან განთავისუფლება, ტოლსტოი კი დღესაც ცოცხალია, თავისი ხანგრძლივი სიცოცხლის განმავლობაში მან ბევრი სულიერი ტანჯვა განიცადა და, ბოლოსაც იქნა, ჰპოვა მშფოთარე სულის ნავთსაყუდარი. ტოლსტოი 15 წლისა იყო, როდესაც ის უნივერსიტეტში შევიდა. ჯერ უნივერსიტეტში შესვლამდე მის ბავშვურ აზროვნებაში იბადებოდენ სხვა-და-სხვა ზნეობრივი და ფილოსოფიური კითხვები, რომელთა გადაწყვეტა მას, რასაკვირველია, არ შეეძლო მაშინ. ყველა მისთვის საჭირობოროტო კითხვებზე უნივერსიტეტი მას არაფერს ეუბნებოდა და ამიტომ ტოლსტოიმ უნივერსიტეტს თავი დანება და მალე სამხედრო სამსახურში შევიდა. ამ დროდან იწყება მისი ლიტერატურული მოღვაწეობა. ტოლსტოის ლიტერატურული მოღვაწეობა ორ დიდ ნაწილათ იყოფა: პირველია სახელოვნო, მეორე მორალური. ორივე ნაწილი ერთმანერთ-

თან მჭიდროთ არიან დაკავშირებული; თუმცა მეორე ნაწილში ტოლსტოი უარყოფს ბევრს მას, რასაც ის ქადაგებდა პირველ ნაწილში, მაგრამ მიუხედავად ამისა მეორე ნაწილი მისი ლიტერატურული მოღვაწეობისა პირველი ნაწილის ლოლიკური გაგრძელებაა: როგორც პირველში, ისე მეორეში ტოლსტოის მოუსვენარი და მშფოთარე სული პასუხს ეძებს ერთსა და იმავე კითხვებზე, ხოლო ეს პასუხი ხშირათ სხვა-და-სხვა ამ ორ ნაწილში. ტოლსტოის პირველი ლიტერატურული ნაწარმოები არის: „Дѣтство, отрочество и юность“. ეს ნაწარმოები იგივე ბიოგრაფია არის ტოლსტოისა; არა თუ ამ თხზულებაში, თავის დიდ რომანებშიაც ტოლსტოი ბევრგან ხატავს თავის საკუთარ თავს. ტოლსტოის პირველი ნაწარმოები მითია საყურადღებო, რომ აქ უკვე არსებობენ ის სკეპტიციზმი, ანალიზი და ფილოსოფიური კითხვები, რომლებმაც შემდეგ ტოლსტოის მთელი არსება მოიცვეს. მთელი თავისი სიცოცხლე ტოლსტოი სიმართლეს ეძებდა და ეძებს და ეს ერთათ ერთი მწერალია, რომელიც სიმართლეს იოტის ოდენათაც არ ღალატობს მაშინაც კი, როდესაც თავის საკუთარ თავს, თავის ნაკლებდევანებათ ეხება. პირველ ნაწარმოებშიაც ახალგაზრდა ტოლსტოი თავისი ბუნების უტყუარ სურათს გვაძლევს.

ტოლსტოიმ დაანება სამხედრო სამსახურს თავი, დაიწყო პედაგოგიური მოღვაწეობა თავის საკუთარ სოფელში, შემდეგ შეირთო ცოლი და ოჯახურმა ცხოვრებამ პატარა ხანს დაამშვიდეს და თითქოს დააკმაყოფილეს ტოლსტოი. გაიარა დაქორწინების შემდეგ 15 წელი. ამ დროს განმავლობაში ტოლსტოიმ დაწერა ორი დიდი რომანი: „Война и миръ“ და „Анна Каренина“. ამ რომანებმა ტოლსტოის უდიდესი მწერლის სახელი მოუბოგეს. აქ ტოლსტოის შეუდარებელის ხელოვნებითა აქვს დახატული მთელი ეპოხა მეცხრამეტე საუკუნის დაწყებიდან მესამოცე წლებამდე; აქ ის ეხება არა თუ მალალ საზოგადოებას, ხალხსაც და ამით მისი რომანები, პირველი მაინც, მთელი ეპოხია არის. ტოლსტოი აქ სრული რეალისტია, მას ყოველისფერი თვით ცხოვრებიდანა აქვს ამოღებული და ამით მისი რომანები საუკეთესო ისტორიას წარმოადგენენ რუსეთის საზოგადოებისას წარსული საუკუნის განმავლობაში სამოცდაათ წლამდე. ტოლსტოის რომანები მით არიან კიდევ საყურადღებონი, რომ ტოლსტოი აქ არკვევს სხვა-და-სხვა ფილოსოფიურ კითხვებს, რაც მანამდე არც ერთ რუსის პოეტსა და ბელეტრისტს არ ეხერხებოდა. აქ ისტორიულ განვითარებას ტოლსტოი აწერს მხოლოთ ხალხს; კერძო პირთა როლი ცხოვრებაში მას სწამს იმდენათ, რამდენათაც ისინი გამომხატველი არიან ხალხის ნებისა და სურვილის. აქვე არკვევს ტოლსტოი სიცოცხლის მიზანს, არკვევს გაფაციცებით, აღელვებით, მაგრამ ვერავითარ გადაჭრილ პასუხს ვერ იძლევა და ეს უკარგავს სულიერ სიმშვიდეს. აქედან წარმოსდგება ის სევდა, რომელიც ნათლათ გამოსკვივს მის რომანებში. ოჯახური ბედნიერებით გატაცებამ გაიარა, ტოლსტოის ქალარა გამოერია, ქალარამ მას თვალწინ წამოაუყენა სიკვდილი მთელი თავისი საშინელებითა და საიდუმლოებით და ის კითხვები, რომლებიც წინეთ მას მხოლოთ მოსვენებას უკარგავდენ, ახლა სასოწარკვეთილებას გვრიან. ტოლსტოი თვითონ მოგვი-

თხრობს: იყო ისეთი წამები, როდესაც თავის მოკვლას ვაპირებდით; ამდენათ იტანჯებოდა ის სულიერათ. ოჯახი, სახელი, დიდება, სიმდიდრე მას არც იზიდავდნენ არც აკმაყოფილებდნენ, ის ეძებდა უკვდავ მიზანს ცხოვრებისას; რა აზრი, რა მიზანი აქვს ადამიანის სიცოცხლეს, ამ კითხვას უტრიალებდა გარშემო მთელი მისი აზროვნება. მეცნიერებამ მას ვერ მისცა ვერავითარი პასუხი და ამიტომ ტოლსტოიმ მეცნიერებაზე სრულებით გული აიყარა; მიმართა ფილოსოფიას, მაგრამ სხვა-და-სხვა ფილოსოფოსების პასუხმა ის არ დააკმაყოფილა. მიმართა თვით ცხოვრებას, იქნება აქ ეპოვო პასუხიო, მაგრამ იმ წრემ, რომელშიაც თვითონა ტრიალებდა, მას ვერავითარი პასუხი ვერ მისცა. მაშინ ტოლსტოიმ მიმართა ხალხს, დარწმუნდა, რომ მას შეგნებულნი ჰქონდა ცხოვრების აზრი და მიზანი და ამიტომ აქ, ხალხში, დაუწყო მანამ მიზანს ძებნა. ტოლსტოიმ დაინახა, რომ ხალხი რწმენით იყო აღჭურვილი და როგორც პასუხს ყოველგვარ კითხვაზე ისე ნუგეშს ყოველგვარი გაჭივრების დროს ხალხი ამ სარწმუნოებაში ჰპოვებდა. აქედან ტოლსტოი იმ დასკვნამდე მივიდა, რომ უპირველესათ საქირთა სარწმუნოება, რომელიც აზრს აძლევს ადამიანის სიცოცხლეს. რაკი ქვემარტივი ცხოვრება ტოლსტოიმ ხალხში ჰპოვა, მან სრულებით უარპყო ყოველივე ასეთი ცხოვრების გარეშე, თავისი წინანდელი სახელოვნო მოღვაწეობა, ყალბათ აღიარა და ერთათ ერთ ქვემარტივ ხელოვნებათ აღიარა ხალხური. აქედან მოკიდებულია ის წერს ხალხისათვის ზღაპრებს და პატარა მოთხრობებს, სადაც ყოველთვის რაიმე ზნეობრივი იდეა არის გატარებული. ასეთმა ტენდენციამ ტოლსტოის ხელოვნებას ზარალი მოუტანა. მისი უკანასკნელი დიდი რომანი „Воскресение“ სახელოვნო ღირსებით გაცილებით დაბლა დგას მის წინანდელ რომანებზე; მისი ნებსიუდოვი ცოცხალი ადამიანი კი არ არის, არამედ ტოლსტოის ფანტაზიაა, რომლის ფსიხოლოგიასაც ტოლსტოი ისე ათამაშებს, როგორც თვითონ ნებავს. ტოლსტოის სულიერი ცხოვრების გარდაქმნას ის უკიდურეს ნაროდნიკათ უნდა გაეხადა, მაგრამ ეს ასე არ მოხდა ნამდვილათ: ხალხის იდეალიზაციას ტოლსტოი არ ჩაუტყუებია, რასაც ნათლათ მოწმობს მისი „Власть тьмы“, სადაც მას საუცხოვოთა აქვს დახატული ხალხის ნაკლულეგანებანი.

ჩვენ მიზანს არ შეადგენს ტოლსტოის სარწმუნოებრივ-ზნეობრივი მოღვაწეობის დახასიათება, — ჩვენ შევეჩეთ ამას მხოლოდ იმდენათ, რამდენათაც ის იხატება მის ბელეტრისტულ ნაწერებში.

ი. გომართელი
(შემდეგი იქნება).

სხვა-დასხვა ამბები.

29 ივლისს, დილის 9 საათ., ცეცხლი გაუჩნდა საბუნჩაში ნავთის «პრომისლებს». რადგანაც სამხრეთიდან ძლიერი ქარი ჰქროდა, ამიტომ ცეცხლი ჩქარა მოედო ახლო-მახლო ადგილებს, ასე რომ დაახლოებით 30 დესეტინამდე ადგილზე სრულიად გადაიწვა «ვიშკები». ამბობენ, რომ სამოცზე მეტი «ვიშკა» გადაიწვა მთელი თავისი მოწყობილებით. დაიწვა აგრეთვე ნავთის ამბრები და რეზერვუარები, საცხოვრებელი სახლები, სხვა-და-სხვა სახელოსნოები და სხ. ტელეფონის ბოძებიც დაიწვა. ყოველივე დაფარული იყო სქელი კვამლით და ძლიერი ალი ახლო არაღის უშვებდა. ცეცხლი დიდხანს გაგრძელდა. იმსხვერპლა თუ არა ამ ცეცხლმა ადამიანი, ჯერ არ იციან. არ იციან აგრეთვე, თუ რა მიზეზით გაჩნდა ცეცხლი.

საშინაო საქმეთა მინისტრმა ცირკულიარით შეატყობინა გუბერნატორებს, რომ ქალაქის საბჭოებს ნება არა აქვთ თავიანთ სხდომებზე სკოლის რეფორმაზე იქნაიონ მსჯელობაო.

გზათა სამინისტრო შესდგომია პროექტის შემუშავებას, თუ როგორ უნდა გაუმჯობესდეს რკინის გზით მოგზაურობა და გაძლიერდეს მატარებელთა რიცხვი.

ამიერ კავკასიის რკინის გზის მმართველობა აცხადებს: რადგანაც სამმართველო აპირებს მალე დააკმაყოფილოს ყველა ის პირები, რომელთაც საქონელი დაეწვა და დაზარალდნენ 26 ივლისს ტფილისის სადგურზე მომხდარ ცეცხლისაგან, ამიტომ დაზარალებულთ მალე უნდა წარადგინონ რკინის გზების სამმართველოში (საკომერციო განყოფილებაში) განცხადებანი, თუ რა ზარალი მოუვიდათ; განცხადებებთან ერთათ უნდა წარადგინონ საქონლის მისაღებ ბარათის დუბლიკატი.

გასულ კვირას, 29 ივლისს, მოხდა ღურგალთ ამხანაგობის წევრთა კრება.

კრებამ მოისმინა ნახევარი წლის ანგარიში და შემდეგ შეიდი ახალი წევრის მიღებისა შეუდგა ამხანაგობის მდგომარეობაზე და მომავალ მოქმედებაზე მსჯელობას. კრებამ საქაროთ დაინახა გაიხსნას რომელიმე საკრედიტო დაწესებულებაში 2,000 მან. კრედიტი; დაავალა გამგეობას ყოველი ღონე იხმაროს და თვალსაჩინო ადგილას მალაზია გახსნას ამხანაგობის ნაწარმოებთა გასაყიდათ; მიაქცია ყურადღება შევირდების მდგომარეობას და უსახსრობის გამო ამ ქამათ ოცი მან. გადადო მათთვის წიგნების, რეკულელების და სხვ. სასწავლო ნივთების საყიდლათ. შემდეგ გაარჩია ზოგიერთი უურო მცირე კითხვები და დასასრულ, რადგან გამგეობის წევრებ შორის უთანხმოებას ეჩინა თავი,

საქიროთ მიიჩნია გამგეობის განახლება. არჩეულ იქმნენ ბბ. ქურდიანი (თავმჯდომარეთ), ნაბაჭერიშვილი და მინდიაშვილი. აგრეთვე საქიროთ დაინახეს სარევიზიო კომისიისათვის ორი წევრის მიმატება და აირჩიეს მიკირტუ-მოვი და ოთინაშვილი.

მიაკციეს აგრეთვე ყურადღება დაუძღვრებულ და დაავადყოფებულ წევრთა მდგომარეობას და ამ საგანზე მოხსენებით წარმოდგენა მომავალი მორიგი კრებისთვის მიანდეს ბ. ჩოდრაშვილს, რომელმაც აღძრა ეს კითხვა კრებაზე.

რადგანაც თფილისის სახელოსნოებში დიდ ხანს ამუშავებენ შევირდებს, სახელოდ დილის 7 საათიდან ღამის 10-11 საათამდე, ამიტომ თფილისის პოლიცემისტერმა წინააღმდეგა მისცა ბოქაულებს ხელწერილი ჩამართვან სახელოსნოების პატრონებს, რომ იმათ დღეში 12 საათზე მეტი არ ამუშაონ შევირდები და ქარგლები. („კავკაზი“).

კავკასიის სამასწავლებლო ინსტიტუტში მისაღები ეგზეამენები დაიწყება 25 აგვისტოს.

თფილისის პოლიცემისტერმა გუბერნატორს შეატყობია, რომ გამოფენის მოედანზე საქირო ზომები არ არის მიღებული, თუ ეინიცობაა გამოფენას ცეცხლი გაუჩნდაო. ყველა შენობები ხის მასალიდან არის გაკეთებული და თუ ცეცხლი გაჩნდა, ყველაფერი დაიწვება, სანამ ცეცხლის მქრობელი რაზმი მოვიდოდესო.

ქუთაისის, ერევნის, განჯის და ბაქოს გუბერნიების და აგრეთვე ყარსის ოლქის მცხოვრებთ, რომლებიც მოსახლოებენ არა უშორეს 25 ვერსისა საზღვარიდან, ახლათ გამოქვეყნებული კანონით, შეუძლიათ მიიღონ უუასო ვასაშეები მოწმობები (бесплатный пропускный свидетельств) 14 დღის ვადით ოსმალეთის და სპარსეთის ახლო-მახლო ადგილებში წასასვლელათ. უამმოწმობოთ საზღვარზე გადასვლისთვის და აგრეთვე არა-ნებადართული ადგილას მისვლისთვის, თუც მოწმობითაც, და ვადაზე გადაცილებისთვის დამნაშავენი დაისჯებიან სადამოყნო წესდების 1510 და 1511 მუხლების ძალით.

კავკასიის გამოფენაში მონაწილეობის მისაღებათ ამ უკანასკნელ დღეებში ათასზე მეტი განცხადება შეუტანიათ. განცხადებათა მიღების ვადა 5 აგვისტომდე იყო დანიშნული. ექსპონატებს 20 აგვისტოს შემდეგ აღარ მიიღებენ.

საგუბერნიო სამართველომ გადასცა თფილისის ოლქის სასამართლოს ბრალმდებელს თფილისის დაბალ მოქალაქეთა თავის ედიკაროვის საქმე, რომელსაც ბრალდება სხვა-და-სხვა დანაშაულის ჩადენა სამსახურის გამო.

ჩვენ გვწერენ: 31 ივლისს ღამით სოფ. ხრამში გადაიწვა 40 მეტი ღუქანი. უმეტეს ნაწილმა საქონლის გამოტანა ვერ მოასწრო. ზარალი აღემატება 60 ათას მან.

† ფრანჩესკო კრისპი.

გასული თვის 30-ს ნეაპოლში გარდაიცვალა იტალიის ცნობილი პოლიტიკური მოღვაწე ფრანჩესკო კრისპი. კრისპი დაიბადა 1819 წ. კუნძულ სიცილიაზე. თავდაპირველათ ადვოკატობდა, მაგრამ შემდეგ იგი გაიტაცა

რევოლიუციონურმა მოღვაწეობამ. ეს ის დრო იყო, როცა იტალია დაყოფილი იყო პატარ-პატარა ნაწილებათ, რომლებიც ავსტრიის, ბურბონების და რომის პაპის ლუკმათ იყვნენ გამხდარი. ეს უღელი იტალიელებისთვის იმდენათ აუტანელი შეიქნა, რომ იტალიაში არ მოიპოვებოდა ისეთი კუნძული, სადაც საიდუმლო საზოგადოება არ ყოფილიყოს დაარსებული მტარვალობის და უცხოელ მთავრობათა თავგასულობის მოსასპობლათ. ახალგაზდა კრისპი ჩაერია ამ მოძრაობაში. სხვათა შორის 1848 წ., როცა სიცილიაში რევოლიუტია მოხდა, კრისპი ამ რევოლიუტის პირველი მომქმედი პირი იყო. იგი არჩეულ იქმნა დროებითი მთავრობის წევრათ. ამავე დროს სცემდა რევოლიუტონურ გაზეთს, სადაც ჰქადაგებდა იტალიის გაერთიანებას, დემოკრატიული მართვა-გამგეობის შემოღებას და საერთაშორისო ძმობას. სიცილიის რევოლიუტის დამარცხების შემდეგ კრისპი იძულებული შეიქნა სხვებთან ერთათ სამშობლო დაეტოვებია. საზღვარგარეთ ყოფნის დროს კრისპი ადგენდა სხვა-და-სხვა გეგმას რევოლიუტის მოსახდენათ. ასე რომ როცა სიცილიაში გარიბალდის ექსპედიცია შევიდა და სამაგალითოთ გაიმარჯვა, ეს კრისპის მოხერხებით იყო. ეს იყო 1860 წლის დასაწყისში. რევოლიუტამ გაიმარჯვა. იგი არჩეულ იქმნა პარლამენტის წევრათ. მაშინ მისი პროგრამა თავიდან ბოლომდე რადიკალური იყო, რომელსაც იგი ჰქადაგებდა თავის გაზეთ «Riform»-აში. მაგრამ გარემოება შეიცვალა, როცა კრისპი მთავრობის წევრი გახდა. 1877 წ. მან მიიღო საშანაო საქმეთა მინისტრის პორტფელი. ამის შემდეგ კრისპი გახდა სასტიკი მოწინააღმდეგე ყოველივე იმის, რასაც იგი წინეთ ჰქადაგებდა. როცა კრისპი სამინისტროს მეთაური გახდა (1887 წ.), მას არა ერთხელ უხმარია სასტიკი ზომა დემოკრატიის წინააღმდეგ. მის დასამარცხებლათ იგი არაფერს არ ზოგავდა, თვით კონსტიტუტის შეჩერებაც კი გაბედა (1895 წ.) პარლამენტის სხდომების უდროეოთ შეწყვეტით. კრისპის ერთათ ერთი მიზანი შეიქმნა იტალიის სამეფო დიდ სახელმწიფოთა წრეში ჩარიცხვა, რომ მსოფლიოს საქმეების გადაწყვეტაში მასაც ჰქონებოდა გავლენა. ამ პოლიტიკამ იგი ბისმარკის თითქმის ყურ-მოჭრილ ყმათ გახდა, საიდანაც დაიბადა ეგრეთ წოდებული «სამთა კავშირი» (გერმანია, ავსტრო-უნგრეთი და იტალია); ამავე პოლიტიკამ გამოიწვია იტალიის ომი აბაშეთთან, რომელიც ასე სამარცხვინოთ გათავდა იტალიის ხალხისთვის. საერთოთ უნდა ითქვას, რომ კრისპის პოლიტიკამ გააღატაკა იტალიის ხალხი, ხელი შეუწყო სხვა-და-სხვა ამბოხებათა და ანარხისტულ მოქმედებათა გახშირებას. მთავრობას წინააღმდეგნი გაუჩნდენ ყოველგან. მართალია, კრისპი ძალმომრეობით მოხდენილ არჩევნებში იმარჯვებდა, მაგრამ დაბოლოს ესეც შეუძლებელი შეიქნა და 1897 წ. სრულიად შერცხვენილი და ნდობა დაკარგული იგი სამუდამოთ ეთხოვება პოლიტიკურ მოღვაწეობას. ამიტომ კრისპის ტყუილა არ დაუშასურებია «იტალიის ბოროტი სულის» სახელწოდება.

ამნაირათ კრისპის საზოგადოებრავი მოღვაწეობა იყოფა ორ ხანათ: რამდენათ იგი რადიკალი და პროგრესისტი იყო პირველ ხანაში, იმდენათ იგი რეაქციონერი და რეტროგრადი შეიქმნა უკანასკნელ ხანაში. ასეთათ დროთა-ფითარების ლოლიკა.

შინაური მიმოხილვა.

✓ დღემდის ჩვენ საქირბოროტო კითხვას მრეწველობის კრიზისები შეადგენდნენ. თუმცა ჯერ კიდევ ნაკლებათ ვართ გაქალაქებული, მაგრამ ორი სამრეწველო კუთხის თითქმის შეჩერებას არც ჩვენთვის ჩაუვლია უმნიშვნელოთ. ცხოვრების განვითარებამ სოფელი ამოძრავა, ის ძველებურათ ვერ იკმაყოფილებს მოთხოვნილებას თავისი ნაწარმოებით, ფულის საქირება აიძულებს ქალაქში გაიტანოს როგორც ნაწარმოები, ისე შრომაც და ამან საკმაოთ დაუკავშირა სოფელი ქალაქს. არა ერთი და ორი ჩვენი ერის შვალი ცხოვრობს დღეს მარტო თავის მარჯვენის იმედით და ამათ დააწვა მთელი თავისი სიმძიმით კრიზისი. ბევრია ამ მიზეზით უსაქმო, სამუშაოს მოკლებული, რომელიც ულუქმაპურათ დარჩენილა. მართალია, ჩვენებური მუშები ერთი წილი ჯერ კიდევ არ არის მთლათ მოწყვეტილი სოფელს, იქ ცოტა რამ კიდევ აბადია, ბინა მაინც ეგულება, და ეს უმსუბუქებს წარმოების შეჩერების შედეგების გადატანას. მაგრამ, სამწუხაროთ, სოფელიც არ არის კარგ დღეში. იქაც კრიზისია, ხოლო კრიზისი სხვა გვარი. თუ მრეწველობაში კრიზისი გამოიწვია გადამეტებულმა წარმოებამ, სოფელში ნაწარმოების ნაკლებობას იწვევს მოუსავლობა. ასეთი დღე მოელის ქიზიუს, როგორც ჩვენი და სხვა გაზეთების კორესპონდენტები იტყობინებიან, და ეს მოუსავლობა შესაძლებელია შიმშილათ გადაიქცეს. ბევრი სხვა კუთხეებიც დაზარალდა ზოგი სეტყვისაგან, ზოგი ნამეტანი წვიმებისაგან და ზოგიც უწვიმოზა-გოლვისაგან, მაგრამ ქიზიუსი გაჭირვება ყველაზე მეტი იქნება. გაჭირვება და მოუსავლობა ჩვენი სოფლისათვის ახალი ხილი არ არის და ჩვენი ხალხის სასიქადულოთ უნდა ვთქვათ, რომ ის ყოველთვის ისევ თვითონ გამოსულა გაჭირვებიდან. სასურველია ამ შემთხვევაშიც ასე იქნეს და განმტკიცდეს ჩვენს ერში თავის თავის იმედი, არ შეეჩვიოს იგი ისეთ მათხოვრობას, რომელსაც ჩვენი „საზოგადოება“ იმ ზომამდე შეჩვევია, რომ ყოველთვის ხელგაწვდილია: მოწყობა მოიღეთო.

რასაკვირველია, თუ მოუსავლობა შიმშილათ იქცა, მაშინ ქიზიუი ვერ შეძლებს საკუთარი ძალღონით განსაცდელის გადატანას და ჩვენგან დახმარებას მოითხოვს, ხოლო ეს დახმარება ცოტათი მაინც უნდა აღემატოს ბ. ჯორჯაძის*) თვითმოქმედებას, რომელიც მარტო „დასაბუთებულ ქალღმერთებს წერაში, ბ. გულაძისაგან ნამდვილი სურათის წარმოდგენაში და გაზეთით დახმარებაში“ მდგომარეობს. ნურც „დაუმტკიცებელა (sic!) კანონის ძალა“ შეგვაშინებს.

* *

გასულმა კვირამ დიდ განსაცდელსა და საგონებელში ჩაადგო ჩვენი ქალაქი. მას ეწვია რუსეთის „წითელი მამალი“, და ერთ კვირაში სამჯერ გაჩნდა ცეცხლი. დაიწვა რკინის გზის საწყობები, დაიწვა მიხეილის ქუჩაზე (შუაგულ ქალაქში) ანანოვის ხეტყის საწყობი და შემდეგ კიდევ ფურცელაძის სახლი. ყველა ეს ჩვენმა მკითხველებმა იციან. ვიცით ისიც, რომ ცეცხლი უბედური შემთხვევის შედეგია და მისი თავიდან აცილება შეუძლებელია, მაგრამ ისიც ვიცით, რომ ამ სტიქიონს

*) იხილეთ „ცნ. ფურც.“ მეთაური წერილი № 1538.

სხვა კეთილგანწყობილი ქალაქები უფრო მოხერხებულად უმკლავდებიან, უფრო მეტს ღონისძიებას ხმარობენ წინდაწინვე, რომ ერთის უბედურება მთელ ქალაქს არ მოედვას. ჩვენი ქალაქი კი აქაც ისეთივე დაუდევარი გამოჩნდა, როგორც სხვაში. ყველაფერს რომ თავი დავანებოთ, ანანოვის საწყობის ცეცხლს არ შეგვიძლია გვერდი ავუაროთ. ტყის მასალა ერთ-ერთ საუკეთესო ცეცხლის მიმღებ ნივთიერებათ ითვლება, ეს ყველამ ვიცით. დამზღვევი საზოგადოებებიც დიდ რისკს ხედავენ ამ მასალის მიღებაში და დიდ პრემიას იღებენ. ხოლო ეს არა აქვს შეგნებული ჩვენ ქალაქს და ის შუაგულ ქალაქში ხის საწყობებს მართავს და მით დიდ საფრთხეში აგდებს მთელი ქალაქის მცხოვრებლებს.

დროა ამას დაუკვირდეს ქალაქის გამგეობა. არა თუ ისეთ ადგილებში, როგორც მიხეილის ქუჩაა, თვით ნაპირის ქუჩაზე, რომელიც ტყის საწყობებით არის დაფენილი, არაა ადგილი ამ საწყობებისათვის; მათი აქ დატოვება საშიშარია და ყოველი ღონე უნდა იხმაროს გამგეობამ, ქალაქის განაპირას გადაატანოს იგინი. ბედნიერმა შემთხვევამ იხსნა ქალაქი გასაქირისაგან, თორემ ერთ ნიავს რომ დაებერა, ბევრ შენობებს იმსხვერპლებდა ულმობელი სტიქიონი, ბევრს დატოვებდა უბინაოთ და მაშინ მხოლოთ „დასაბუთებულ ქალღმერთებს“ თვითმოქმედება იქნებოდა მათი იმედი.

ქალაქი ვალდებულია წინდაწინვე იზრუნოს მცხოვრებთა ასეთი ხიფათისაგან უზრუნველ ყოფაზე.

* *

მოაწია გამოფენის გახსნის დრომაც და ჩვენი გაზეთები ცდილობენ წინდაწინვე გაითვალისწინონ მისი შედეგი: რას გვაჩვენებს და რა უნდა ეჩვენებია. კერძოთ ქართველების შესახებ, როგორც ამბობენ, დიდ ვერაფერს გვაჩვენებს. ეტყობა ჯერ კიდევ ვერ შეუგნიათ ქართველებს გამოფენების მნიშვნელობა, ან გამოსაფენი არაფერი ჰქონიათ და მგონი „ჩვენი“ საიუბილეო გამოფენიდანაც ისე შერცხვენილი დავბრუნდებით, როგორც პარიზის მსოფლიო გამოფენიდან. სამწუხაროა, თუ ასე მოხდა, ნამეტურ ბურჟუაზიის იდეოლოგიებისთვის, რომელნიც უკვე შეუდგენ ამ საგანზე გოდებას. მართლაც, გამოფენა ყველგან ბურჟუაზიის დღესასწაულია, მისი ძლევამოსილების მაჩვენებელი და რაღაა იგი ბურჟუაზია, რომელსაც ორი პავილიონი ძლივს აუგია! თუმცა ეს ასეა, მაგრამ გამოფენის დედააზრი მაინც უტყუარი რჩება და ერთ-ერთ ჩვენთვის სინამდვილით აღნიშნავს ის, როგორც სამართლიანათ შენიშნა ერთმა ქართულმა გაზეთმა. ეს არის ჩვენი დაუდევრობა, რომელიც ყველგან იჩენს თავს და გამოფენაზეც აპირებს პირველ ადგილას გამოქიმვას.

* *

ალბათ ამავე დაუდევრობის მიზეზია, რომ ექიმების გასტროლოგებისაგან ვერ ვიხსენით თავი. გვეშინია კიდევ, მკითხველმა არ დაგვწამოს ექიმებისადმი შური და მტრობა, მაგრამ ერთხელ კიდევ უნდა შევაჩეროთ მისი ყურადღება ამ თავისუფალი პროფესიის წევრებზე.

„ივერის“ კორესპონდენტი (იხ. № 166) იწერება სვანეთიდან: „სვანეთს საკუთარი ექიმი ჰყავს, მაგრამ ის მარტო სხსიულს ატარებს სხსიუთასს, ნამდვილათ კი ქუთათურების ექიმი და ქუთათურ პაციენტებისაგან მსუქან

ლუკმას დაჩვეულს სვანეთის გაჭირვება და ტკივილი ისევე აწუხებს, როგორც ჩინეთის ბოგდინანის მუცლის გვრემალა. მხოლოდ ივლისის პაპანაქება მოაგონებს ამ ექიმს სვანეთს და მაშინ მოეშურება აქეთკენა“, ე. ი. მაშინ, როცა მას სჭირია გრილი საავარაკო ადგილი და არა როცა იგი სვანეთისთვის არის საჭირო. ეს ექიმი გახლავთ ბ. ტერტეროვი, რომელიც სვანეთის ნაცვლათ თოფურის საავადმყოფოს დატრიალებს წელიწადში თერთმეტი თვე. მე სრულებით არ მიკვირს, რომ ბ. ტერტეროვი ქუთაისიდან ფენს არ იცვლის: რასაკვირველია, მიყრუებულ სვანეთს ქუთაისი ჯობს, ნამეტურ როცა სვანეთის მკურნალობისთვის გვარიანი ჯამაგირიც ეძლევა, თუმცა ცოტა არ იყოს საინტერესოა კი, რა ზნებობრივი მოსაზრებით იღებს ჯამაგირს და გასამრჯელოს იმისთანა საქმისთვის, რომლისთვისაც არაფერს არ აკეთებს, რასა გრძნობს ამ დროს მისი შუბლის კანი? ნუ თუ ერთხელ მაინც არ დაკითხვია თავს ჩვენი ესკულაპი, რისთვის იღებს ფულს?

გვრავინ იტყვის, სვანეთი ექიმს არ საჭიროებდეს; სამართლიანათ შენიშნავს „ივერიის“ კორესპონდენტი, რომ სვანეთის ტოპოგრაფიული და ეტნოგრაფიული პირობები ყველა სხვა კუთხეზე მეტათ თხოულობენ სამკურნალო დახმარებას. ეს კუთხე განთქმულია, გარდა ჩვეულებრივისა, განსაკუთრებული სნეულებებით, როგორც მაგალითათ ჩიყვი, კრეტინიზმი და სხვ. სვანეთის ექიმი კი ქუთაისში წამოქიმულა! მეტი რომ არა ვთქვათ, ახირებულა ასეთი წესი!..

მართალია, ძალიან გულგატეხილი ვართ ექიმებზე უკანასკნელი ცნობებით, მაგრამ არა გვგონია ჩვენ ახალგაზდა ექიმებში არ მოინახოს ისეთი, რომელსაც სურვილიც აქვს და ცოდნაც დაეხმაროს ჩვენი ქვეყნის ერთ უძნელეს კუთხეს. და თუ ასეთი არ მოინახება, მაშინ ადგილობრივ მთავრობას ერთი საშუალება კიდევ რჩება: მას ჰყავს სტიპენდიატი ექიმები, რომელნიც მოვალენი არიან განსაზღვრული დრო იმსახურონ ნაჩვენებ ადგილზე. აი ამათით უნდა ისარგებლონ. მართალია ყველა საექიმო პუნქტებზე უფრო მძიმე სვანეთში სამსახური იქნება, მაგრამ შეიძლება იქაური ერთი წელი ორათ ჩაეთვალოს ექიმებს ან სხვა რამე, ხოლო სამსახური კი ნამდვილი იყოს და არა ფიქტიური, როგორც ღღესაა. საჭიროა ბოლო მოვდოს ასეთ ანორმალურ მდგომარეობას.

კორესპონდენტები.

ალექსანდროპოლი. საჭიროთ მიმხნდა, ცოტა რამ მაინც მეთქვა ერეკლის რეირის გზას ბუნების, ჭაქრის და აქაურ მცხოვრებთ ზნე-ჩვეულების შესახებ, მაგრამ ამასე შემდეგ და ესლა გაკვირით შეგვესთამ ამ ადგილს, საიდგანაც იწყება სხენებუღი გზა, ე. ი. ქალაქ ალექსანდროპოლის. ჭაქრა წყალი, და რომელიც უმთავრესა საშუალებაა ადამიანის საცხოვრებლათ, საუცხოვრავ ალექსანდროპოლში, მაგრამ ამას მოსმარება უნდა; და ამით სწორეთ ვერ იამაუებს ჩვენს ქალაქი. ქაჩებში მტკერი და სიზინიერება, მაგრამ პატრონი ვინ არის!... ამას წინეთ აქ ერეკლის გუბერნატორი გვეწვია, ქალაქის მმართველბა, ვგონებ, ამ დღეს ათჯერ მოაწვევინა ქუჩები და სასამონოროც იყო აქ გაუღა-გამოღლა დასაჩინ დროს კი დამკრთმა გაშორეთ აქ სიარული. მთელ ქალაქში სულ 50—60 ხენიან გვემარებ

აშენებელი სახლი თუ მოიძებნება, დასაჩინები კი მინგრეულ-მოძგრეული და უხეირო სასლებია, ზოგის სათოულსე თივის ზვიინა გამოტომული და ზოგისაწივ რა. შორიდგან რომ შესელოთ ამ ქალაქს, იგი ცუცხლისგან გადამწვარ-გადხეუღული ადგილა გვეგონებათ... ესოებში აქ მერათ შეხვდებით რამე სეს. სამაგეროთ აქაურ ბაღებში (თუმცა მათი რადხვიც ცოტაა, სულ სამოადე ბაღა აქ) უოველგვარი მცენარეობა მოიპოვება.

დასასრულ რაოდე სიტყვის თქვა მინდოდა აქაურ ქართველ საზოგადოებასე, მაგრამ განა დიქს ვერომ ამას საზოგადოების სასული ვუწოდოთ. ამიტომ ვერ-ვერობით უმჯობესაა ისევე გახეუდეთ ამის შესახებ. *კ. ჩიქინაძე* ცოცხი.

წინამხარი (ქიზიუი). დღეს ქიზიუი საგლოვიარო სე-რათს წარმოაგენს. ვისაც აქამდის ათი-სუთმეტი ურემი ჰური მოსდიოდა და მაინც იმას ოჯახის შიმშილს ვერ უკმაყოფილებდა, წელს ათი-სუთმეტი კოდიც არ დადგომათ. ახლა იკითხვათ რა დღეში უნდა იყვენ ისინი, ვინც მეზობლებში დღეღაურა მეზობით ცხოვრებდენ, ვენახების იმედი ჰქონდათ, მაგრამ ეს ორი თვე სრულდება ცახ წვეთი არ გავარდნა და ურემია ერთიანთ გასმა. საჯალალო ისაა, რომ ზოგერთმა ვალით შეწამლა და დღეს ისიც ვალათ რჩებათ, რადგანაც იმდენი გამოსავალი არ ექნება, რომ წამლის ფასა მაინც დაფაროს. ამას ზედ დაერთო ბავშვების საშინელი ავათმეოფობა სველა, სიცხე ფარდათობით. არ დაითვლება იმდენი ბავშვები მოჭკავთ როგორც სასოფლო ქსენონებში, ისე სიღნაღში; მაგრამ, სამწუხაროთ, უნდა შევნიშნოთ, რომ ექიმებს აქაც გვიან ადგომას ცოდნათ, და ეს გარემოება სწორეთ ძლიერ აბრკოლებს საქმეს. ამ თას ვაჰამს ზედ დაერთო დამის რანდებისგან შინაური საქონლის მოხარკვა განსაკუთრებით კი ცხენების, რაც მეტათ გაშინდა ამ უგანსვენელ სახებში, და რაზედაც საჭიროა მეტი ყურადღება მიექცეს, ვისგანაც ვერ-არს. იროდიონ ოქრუაშვილი.

პიატიგორსკი. (ლერმონტოვის ძეგლის ვერთხევა). 15 ივლისს აქ ავერთხეს ლერმონტოვის ძეგლი იმ ადგილას, სადაც სასელოვანი 27 წლის მგოსანი მოკლედი იქნა დუელში 60 წლის წინეთ. ბუნების მოყვარეს, დიდებულ ლერმონტოვის სასიკუდილოთაც ისეთი ადგილი ამოუჩვენია, რომლის მომდევალც სიცოცხლეში იყო. პიატიგორსკიდან ჩრდილოეთ-აღმოსავლეთისაკენ რომ წასვალ და მთის «მაშუკის» მტარე აღმართს შეუდგები, ასვალ ერთ პატარა სერესე, საიდანაც საუცხოო სახანაობა გიტაცებს აღმოსავლეთისაკენ—თვალ უწვდენელი ვაკე, ალგ-ალგ ტუით და უფრო სშირათ სითაბებით შემეული, რომლებშიდაც აქ-იქ ფართო ტბები გებერ-თელა საჩვეებსავით ელავენ მხის სხივებსე; სამსრუთით—დაბალი განაური მთა «მაშუკი» ტუით ვალთუბ წაფარული და თვე-მაშუკელი, შორს დაიდი ვაკეასიონის მთების დაგბილებული თეთრი ზურგი—თავისი ორი გუზით, იაღბუზის მითით; დასავლეთით სოფლებით და სახნავ-სათიბებით გადაჭრელებული ზღვასავით თვალში უწვდენელა ვაკე და ჩრდილოეთით უხარ-მაზარი გლდეებით და ბუნქნარით დაფარული მუდამ ძეგლოვარე ბეშტაუ.

აი რას წარმოადგენს და რა ისელება იმ ადგილიდან, სადაც ლერმონტოვი სამუდამოთ გამოესაღმა ქვეყნიერებას. ლერმონტოვის ძეგლი ბეშტაუსა და მაშუკის შუა დგას,

პატივითსავე უნდა შეუქცევია; და სწორეთ ეს არის ერთად ერთი ღირსება ამ ძეგლის, რომ პატივითსავე უნდა მიუქცევია, ამ პატივითსავე უნდა, რომელიც ასეთი სამარცხვინო პატივისცემა გაუწია რუსეთის ერთს საუკეთესო მკვლევარს, როგორც 60 წლის წინეთ, ისე ესლა ამდარათ მისი სახელის მოხსენებით.

კვლევებისაში პანაშვიდი გადაისახდეს და ერთმა მღვდელმა სიტყვა წარმოსთქვა. სამ საათზე პატივითსავე უნდა მიუქცევია. მღვდელს განს შემოერთებენ აუარებელი სალდათები და იმ პოლკის უფროსმა, რომელმაც ლერმონტოვი მისაუბრებდა, ასე მიმართა სალდათებს: «სალდათებო! იცით თქვენ, ვინ იყო ლერმონტოვი? ლერმონტოვი იყო მამა და თავგანწირული სალდათი. ის აქ იმიტომ იყო, რომ მკვლელების დონე მოკვამისაში მღვდლებს და განათლებას შეეტანა. ლერმონტოვი «სიმღერებს» თხზავდა და აქებდა ჩვენი პოლკის გმირობას ჩვენთან ომებში. აი ვინ იყო ლერმონტოვი, ჩვენი პოლკის სასახელა შეიღია».

შეიძლება იკითხოთ, გერმანებზე რომ აუარებელი ვიბე-გასქელებული სალდათი მადის, იმათ რა ქნეს, სუ თუ მხელი იყო მათთვის თავის ქონებდის მცირედი წვლილის გამოღება და სალდათის თვის იაფ ფასიანი ლერმონტოვის თხზულებების და მისი ბიოგრაფიის გამოცემა, ან ლერმონტოვის სასახელა სკოლის დაარსება?

პ. გ.

ბ. ბახვი (გურია). ბასიის აკადემიისთვის კარგა ხანია ჩვენ გასუბებში არა თქმულა-რა. ამიტომ მე მსურს დავარღვიო ეს მუხდროება. ამას წინეთ ბ. გ. ჭელიძემ გამოთქვა ის აზრი, რომ წვრილმან მოკვლევით და ჩარჩ-ბარცებთან საბრძოლველი საშუალება მხმარებულთა საზოგადოების და სავაჭრო სასლის დაარსებაში მდგომარეობსო. სალდათი პირველ ხანათ როგორც კვების თვალთ უფურება ამ სასახელთა საქმეს, მაგრამ ბოლოს, როგორც იქნა, დაინიშნა კრება და ამ საქმის მოსათავადრიგებლათ გომისიაც შესდგა. მაგრამ წარმოადგინეთ აქაური ჩარჩ-ვაჭრების გაწამაწია და სრიალები. ესენი აქეთ ეტან, იქით ეტან, როგორც იყო ერთი აქაური «ინტელიგენტი» გამოძებნეს და კრების წინაშე წარმოგზავნეს. რა? რაო და ის, რომ აქაურმა ვაჭრებმა დამავალეს მათი აზრი გამოცემთო: მხათ ვართ ფასი დაუკლოთ ყოველგვარ საქონელს, დაგვიდევიო ტაქსა და ისე ვივაჭრებთო, ოღონდ დაესახინთ საზოგადო ღუქნის გასახსნა! მოგზავნილმა ამას «თავისი საკუთარი აზრიც» დასძინა: ესლა მიზანს მისწეული ვართ და ეს ჩვენი მოქმედებაც ამით დაკომპრომითო! როგორ მოვწონთ, ბატონებო, ამ ქველმოქმედი «ინტელიგენტის» საქციელი? რამ აიძულა ეს ვაჭრებთან საზოგადოების წინაშე «თავისი საკუთარი აზრიც» წამოეჭიმა, რომლითაც ამ ფრთხილ სასარგებლო საქმეს ძირს უთხრიდა? სსვამ არაუერმა ვარდა იმისა, რომ მასაც იმ ტიპის სავაჭრო ღუქნი ქონებია ქ. ოზურგეთში, რა ტიპის სავაჭროსაც საზოგადოება ცდილობს გასახსნა და ამით მას, რასაკვირველია, მუშტარი დაკვარვის. კრებამ ამ ცრუ-მოღვაწეს შესაფერი პასუხი გასცა და მისი უმნიშვნელო «საკუთარი აზრიც» ახესალათით გადაფეჭვეული დაუბრუნა, და თავისი საქმე განაგრძო, რომელიც, თუ ამავე მოღვაწეებმა არ შეაფერსეს, იქვია მოკლე დროში სასურველთაც დამთავრდება.

ჩიხუნი.

ირაკლი (ციმბირი). როგორც წინათ ვუთხარი, ირაკლი კუტისკის სიმდიდრით პირველი ადგილი უჭირავს მთელ რუსეთის იმპერიაში, მაგრამ ქალაქის სიმდიდრე, რასაკვირველია, ეყვალა მცხოვრების მდიდრულ ცხოვრებას არ ამტკიცებს. მდიდრებს აქაურ მცხოვრებლებში მარტო მცირედი ნაწილი შეადგენს, მაგრამ უნდა ვთქვა, რომ არც ერთ სსვა ქალაქების მდიდარ მცხოვრებთ არ გამოუჩინათ ისეთი ქველმოქმედება, როგორც ირაკლიის შემდგომ პირთ. მოვიყვან მაგალითებს: 1) ქმდევენიკოვის ფულით გასახილდა ობლებისთვის ბანკი, სასწავლებელი და სასლი. 2) ტრანკენიკოვის სარკით ინახება ერთი სასახლო სასწავლებელი (горно-промышл. училище) და სამასწავლებლო სემინარია; 3) ნემინიკოვი, რომლის სარკით არსებობს ღარიბთათვის თავშესაფარი. 4) კუხნეცოვი, რომლის სასახელა საკავშირეო ფასი გასახილდა და კიდევ სსვა.

ესლა გადავალ ქალაქის ღარიბ მცხოვრებლებზე. ე. ი. სელოსებზე და უბრალო მუშებზე. დურგალი, მღაარი თუ სსვა სელოსანი დღეში იღებს 2—3 მანეთამდე; უბრალო მუშები კი 1—1 მ. 50 კ., მაგრამ არც პირველთ და არც მეორეთ გროში არ რჩებათ. ამის მიზეზია, უწინარეს ყოველისა, ღლიობა, რასაც დღიურათ იშოვნინ იმ დღესვე საბიკიტრობში გააქრობენ და სალამოთი კი ქუხებში ყრინ. სწავლა-განათლებას ნაკლებათ მისდევენ და ზნე-სახაათითაც შედარებით ევროპის რუსებზე გამოვლით დაბლა დგანან. ვარკუე ტომის სალს მათთან აზვითარი კავშირი არ შეუძლია იქონიოს. აქ ქართულსაც, სომეხსაც, თათარსაც, ლეკსაც, ჩერქესსაც და კავკასიის სსვა ტომის სალს სულ ეყვალს ჩერქესებს უწოდებენ, თითქმის ზიზლით უფურებენ და არა თუ ეს მარტო დაბალ სალსშია შემოდებული, არამედ ხშირათ ევრეთ წოდებულ ინტელიგენტებშიაც კი. შეიღების სწავლა-განათლებაზე უფრო ზრუნავენ შედებულთა მშობლები, ე. ი. ვაჭრები, მაგრამ, სამწუხაროთ, შეიღები ვერ ამართლებენ მშობლების ზრუნვას.

აქ ეყვალს უფრო საინტერესოთ ჩათვლება რეინის გზის გაყვანა ციმბირში. მუშა სალს და უმეტესათ გამოგზავნილთ დიდი სიკეთე მოუტანა ამ გზის გაყვანამ. უმაღლესი მანიფესტით (1896 წ.) გამოცხადდა, რომ ციმბირის რეინის გზაზე მუშაობა ერთი ორათ ჩათვლებოდა. ამ კანონებმა მიიზიდა და გამოგზავნილი სალსი მარტო იმიტომ კი არა, რომ გამოგზავნის დრო უმოკლდებოდა, არამედ იმიტომაც, რომ სასახელა სელოსი კარგი იყო.

ირ. ალ. გოგოლაძე.

რუსეთის ცხოვრება.

გზათა სამინისტროს ხშირათ მოდის საჩივარი რეინის გზის მუშაობისაგან მოიჯარაებზე, რომელნიც დროზე არ უსწორებენ ანგარიშს მუშებს და ეს ვარკუება დიდ ვაჭარებაში ავდებს უგანასწეულთ. ასლა სამინისტროს გაჩაკრულება მოუხდენია, რომ რეინის გზის უფროსებმა და ცალკე ნაწილების გამკვებმა მიიღონ ზომები, რომ მოიჯარეი დაუფურებელი თავთავის დროს კავსწორდენ მუშებს.

წელს პეტრობურგის უმაღლეს სასწავლებლებში დიდძალი თხონები შეუტანათ წინანდელ წლებთან შედარებით, მაგალ., მარტო ტენსლოგიურ ინსტიტუტში მიუღიათ 1000-ზე მეტი თხონა. კვლავებდან თხონებს სრულებით არ ღებულდებენ. საინჟინერო ინსტიტუტშიაც ამოღენი თხონები შეუტანათ, და ასე წარმოადგინეთ, სასახელა ინსტიტუტშიც კი 500-ზე მეტი თხონა შეუტანათ.

ასევე კივემაც: ადგილობრივ პოლიტესნიკურ ინსტიტუტში 1000-მდე თსოგნა შეუტანიათ (გარდა იმ 100 ჰიბრთა, რომელნიც უგონგურსათ იქნებიან მიღებული), ვაგანსია გი მსოფოთ 330.

== უკვე გამოიჩინა, რომ რუსეთს წელს დიდი მოუსავლობა ეწვია. ზოგაერთ გუბერნიების უბოგბო უკვე შეუდგენ მოსალოდნელი სიმშილის წინააღმდეგ ზომების მიღებას. ზურის ფასმა უკვე შესამჩნევათ აიწია. მოუსავლობამ გამოიწვია ატრეოთვე მრავალი მუშა სელის უსაქმობა.

== ნიჟინოვგოროდში 26 იულისს დამით ნასეს თავისს სენაგში დამსრჩვალ ბლავგოვეშენსკის მონასტრის აზნიმანდრიტი აჩვადი. ბოროტმომქედებს წაუღიათ ათასი მანეთი, რომელიც მონასტრის და მოკლეუ წინამძღვარს გუგოთნოდ. ფიქრობენ მკვლელობა ასლო მდგომ ჰირის ჩადენილი უნდა იყოსო, რომელიც კარგათ იცნობდა აზნიმანდრიტ აჩვადის ცხოვრებას და მის სენავს.

== «ს.პეტ. ვესტ.» მოყავს ტომისკის გუბერნატორის შემდეგი განცხადება. «მდგომარე წლის აზრილის დამლეკს და მისში ადგილი ჭქონდათ მუშათა აჩუელობას ბალიკრინის და ლებედის რქროს მანებში. აჩუელობა გამოისატა იმში, რომ მუშები არ გამოდიოდენ სამუშაოთ, მთელი ჯგუფები გარბოდენ, გაიფიცენ და სსკ. ინოკენტიევის მანებზე გი საქმე შეიარაღებულ შეტაკებამდინაც მივიდა. ამ აჩუელობათა მეთაურნი უკვე დაკავებული არიან და, როგორც უმთავრესი მონაწილენიც, სასტიკათ იქნებიან დასჯილნი, თანასმით კანონისა. მომავალში ასეთ აჩუელობათა ასაცილებლათ საჭიროთ მიმანხნა წინდაწინ გავაფრთხილო მუშები, არ დაენდონ და არ აუკენ ბოროტგამზრახველთ, უცილობლათ დაემოწილონ მარტობლობის მოთხოვნილებას და, ვაცხადებ, რომ უოველი დარღვევა აჩუებული წესისა მამინვე ჩაქრობილ იქნება და დამნაშაქები სასტიკათ დაისჯებან. უოველი მუშა, რომელიც შენიშნული იქნება, რომ იგი აქესებს სხვებს მუშაობისაგან გაქცევას, ან მალას დაატას თავის ამსახავებს სამუშაოზე სელის ასალებათ, ან დაემუქება იმათ, რომელნიც სამუშაოზე გამოვლენ, დაკავებულ იქნება და შემდეგ გადასახლებული პოლიციის მხედველობის ქვეშ ერთერთ მორეულ გუბერნიასში».

(„Петербург. Вѣд.“).

== ამ უკანასკელ სანებში რუსეთის გასეთებმა მოუსშირეს ღმარავა ნოქრების გაჭირვებულ მდგომარეობაზე. ეს ნიშნავს იმას, რომ ნოქრების მდგომარეობა მეტათ გამწვავებულა და იგი საჭიროებს გაუმჯობესებას. ზოგაერთ ქალაქებში ნოქრების მდგომარეობა წინ გი არა უკან მიდის. აი, მაგალ., ოდესში: ოდესის გასეთის სიტყვით, ადგილობრივ ერთ დიდ მადანში დიდი სანი არ არის რომ მოსამსახურეზე სარჯავდა 15—17 ათას მანეთს წლიურათ; ასლა გი ამის მაგიერთ სარჯავს სულ 7—8 ათას მანეთსო. ჯერ-ჯერობით ვერც საერთო დამხმარებელ საზოგადოების დაარსებამ უშეკლავ ნოქრებს. ზოგაერთ ქალაქებში მსსვილ მოვარჯრებმა შექმნეს სინდიკატი და გადაწვიტეს, რომ არ მიიღონ ის ნოქარი, რომელიც რაიმე მიწისის გამო ითხოვენ რომელიმე მადანიდან. სამუშაო დღე მადანებში გრძელდება 15—17 საათამდის და ზოგჯერ 20 საათამდეც. კვირა-უქმე მათთვის არ არსებობს. კიდევ უარეს პირობებშია ბავშვებიც, რომელთაც სრულებით არ შეუძლიანთ სმის ამოღება. ასეთი შრომისთვის ნოქრები სულ მცირე სასუიდეუს ღებულბენ. იმედი უნდა ვიქონიოთ, რომ მას უკრადლება მიექცევი.

ს ა ს ღ ვ ა რ ო გ ა რ ე თ .

ინგლისი. ამ დღებში ინგლისის ჰარლამენტს უნდა გაესსნა მოთვრობისთვის 6 1/2 მილ. გირ. სტერლინგის ვრედიტი, რომელიც ტრანსკავლის და ორანჟის რესპუბლიკების სამოქალაქო მმართველობის მოწყობას უნდა მოსმარდეს. ჩემბერლენმა გამოაცხადა, რომ ამ ჯამში ის სარჯიც შედის, რომელიც მართველობას მოუვა ომის დროს ინგლისელთა და ბურთა ნახარალებების ასახარაღებლათ, რომელნიც მოისურვებენ ძველ ადგილებზე დაბრუნებას.

ამ კითხვის გაჩხვეის დროს უილიამ ეარგოტრმა აღძრა საინტერესო და მნიშვნელოვანი კითხვა შესახებ სამსრეთის რესპუბლიკების შავ კანთან მკვიდრთა მდგომარეობისა. როგორც ვიცით, ეს სალსა დღემდის მონურ უღელს ეწვეოდა რქროს მანებების მწარმოებელთა სასარგებლოთ. მათთვის სავალდებულო იყო მანებში მუშაობა, არ ჭქონდათ მიმოსვლის თავისუფლება, მეტათ სასტიკ სასჯელს იტანდენ, შრომისთვის მცირე სასუიდეუს იღებდენ და სს. არც იერემებში იყო მათი მდგომარეობა უკეთესი, აქაც მონობაში იყვენ. და მათ წინაშე ერთნაირათ დამნაძავე არიან ინგლისელები და ბურები.

საზრანგეთი. ამას წინეთ ქალ. შალონში (Chalon-sur-Saône) გარდაცვალებული რადიკალური დემოკრატის ბუასეს მაგიურის აჩუეუები იყო. მელისიტებს, რომელთაც დიდი იმედი ჭქონდათ ამჩუელებთა ნაციონალურ მიწრკვილებათა და «ნარბახსების მეფის» შეიადრის გავლენისა, თავიანთ განდიდატის აჩუევის იმედი გაუტრუვდათ. იმათმა კანდიდატმა, დიდმა მწვეულმა ჰინეტმა მიიღო 7,555 სმა, მაშინ, როცა სოციალისტს ბუერის, მონსო-დუიომინის მერს, მისტეს 8,882 სმა.

გერმანია. ჰრუსიის განათლების სამინისტროს შეუმუშავებია ახალი პროექტი, რომლის ძალით პირველდაწყებითი სწავლა სავალდებულო უნდა შეიქმნეს ყველა ბავშვისთვის. აი ამ პროექტის უმთავრესი მუსლები: ექვსი წლიდან ბავშვი ვალდებულია სკოლაში იაროს. ერთი წლით გადადება შეიძლება მოთვრობის ან ადგილობრივი სასალსო ინსპექტორის ნებადართვით, თუ ამას ბავშვის ჯანმრთელობა თსოულობს. სწავლას ამთავრებენ 14 წლისანი. ბრმა და მუნჯი ბავშვები ვალდებულნი არიან იარონ სასწავლებელში, თუ ოლქში მოიზრება შესაფერი სასწავლებელი. სკოლაში სავალდებულო სიარულისაგან განთავისუფლებული იქნებიან ისინი, ვინც საზინის სსკა სასწავლებელში სწავლობენ. თუ მშობლები ანუ აღმსრდელები თავის დროზე არ გაგზავნიან ბავშვებს სკოლაში, იმათ გადასლებათ ჯარბია უოველ გაშვებულ დღეში 2 მარკამდე. ასევე დაჯარბებული იქნებიან ისინი, ვინც ბავშვების მრამით სარგებლობენ, ე. ი. მქარსნენი და მეფაბრიკენი.

— გერმანიაში დაბრუნდა ჩინეთიდან დიდ სასულემწიფოთათ მოთავრსარდალი ვალდერსეე, რომელსაც დიდი აზბით შესვლენ გამბურგში, თუმცა საიმისო არაფერი გაუკეთებია, რადგან ერობიელებმა მის მისულამდე შეასრულეს, რაც სამსედრო საქმე იყო. მაინც იმპერატორმა დაჯილდოვა ვალდერსეე მისი შესანიშნავი «ლავწლისთვის», უბომა ორდენი Pour le mérite; ვალდერსეესაც ჭბონია დიდი ღვაწლი გაუწია ქვენიერობას თავისი მოგზაურობით. ნამეტურ დიდ მნიშვნელობას აძლეეს ვალდერსეე უკანასკნელს: «რადგან აზიელები მარტო მალას სტუმენ ჰატივსო».

— ამ დღებში გარდაიცვალა გერმანიის მოსურებელი იმპერატორის ვიქტორია, იმპერატორი ვილჰელმ II-ს ღვაჯი

რომელიც რამდენიმე წელიწადის ავადმყოფობდა—ეუჭონებას. გარდაცვალებული იმპერატორის ინგლისის დედოფლის ვიქტორიას ქალი იყო, დიდი ნიჭის და თავისუფალი მიმართულების ადამიანი. ის იყო სარწმუნოებათა თავისუფლების მომხრე, თავისუფალი იყო კასტებრივი ცრუმორწმუნეობისაგან, დიდ პატივს ცემდა მეცნიერებს. მისი მეგობრები იყვნენ ჭელმჭოლცი, მომხენი, ვისროვი, აუერბასი, მენცელი და სხვა გამომჩინილი პირები. ის დიდ ყურადღებას აქცევდა საღისის მოთხოვნილებათ, ამას უთმობდა პირველ ადგილს და ასეთი გაკუენა იქონია თავის მეუღლე იმპერატორ ფრიდრიხს მუოკრესე.

ამერიკის ფართობული ვტატები. ფოლადის სინდიკატის მეშათა და კაპიტალისტთა შეტაკება ჯერაც დაუბოლოებული რჩება. მათ მოსაზრებლათ გამართულმა მოლაპარაკებებმა უნაყოფოთ ჩაიარა. მორგანს და შვაბს მტკიცეთ დგანან თავთავინთ პირობებსე, ორივე მსარე დათმობას თსოულობენ მოწინააღმდეგეთაგან და საქმე ისეკ იმ მდგომარეობაშია, როგორც წინეთ იყო, წარმომაგერენი კი დაიშალენ.

ავსტრიულ-უნგრეთი. «ტან»-ის ბუნდამტკელი გორკისპონტი იწუება რომ უნგრეთში, კოლოშვარში დიდი უწესოება მოახდინა საღსმათ:

«ზოლიცა მეტათ ბრიველათ ექცეოდა ყველას, საღსი მოთმინებიდგან გამოვიდა, გულმოსული დაცვა ზოლიცას და ქუჩებიდან გარკვა. ზოლიცა ქალაქის გამკობის სასღში დამაღა. საღსმა ალფა შემოარტუა გამკობას და რამდენჯერმე ეცდა იერიშით ალო, მაგრამ ვერას გასდა, მაშინ საღსი ცისაიკენ გაქანდა და ვ ტუსადა განათავისუფლდა. ამას გარდა ზოლიცამეისტრის სასღი მიღეწ-მოღეწა. საღსმითი საღსი ეცდა თეატრისათვის ცეცსღი წაკვადებისა და რამდენიმე სასღი დაენგრია. ქალაქში ცოტა ჯარი დგას და ამიტომ საღსი ვერ დაიმკიდეს. მამეკლ ჯარს ელიან. დიდი შიშინობაა. ჭფიქრობენ, რომ საღსი კიდეკ ახალ უწესოებას მოახდინსო».

«ფრანგეთურტერ ცაიტუნგი» იწუება: კოლოშვარში უწესობა მუოკრე დეკანც იყო. დამით საღსი კიდეკ დაცვა ზოგერთ ზოლიცელას სასღსათ და ცდილობდა რამდენსამე ადგილას წაკვადებისა სასღებისათვის, მაგრამ ჯარი მოვიდა და საღსი გაჭფანტათ.

ჩინეთი. გაზ. »Times»-ის გორკისპონდენტი იწუება ჰეინიდან: «მოკავშირე მცხოვრებთა საზოგადოება», რომელიც ქრისტიანების საწინააღმდეგოთ არის დაფუძნებული, შესამჩნევათ იზრდება.

— რეპტერის სააკენტო გადმოგვეცემს ტიანცინიდან, რომ იანშიკაი, მინტუნის გუბერნატორი, აკეთებს არსენალს თოფის და უკავშილო წამლის დასამზადებლათ. ზონტიუშიაც აკეთებენ თოფის ქარხანას. ვაჭრობა ისეკ ჩადება, მაგრამ ჩინელები კეროპილებს უფრო და უფრო მტრულათ უყურებენ.

სამხრეთ-აფრიკა. ბურების საქმეში ამ უგანასენელ დეკებში აზვითარ ცვლილება არ მომხდას, გარდა იმისა, რომ საქმე უფრო და უფრო მწვადება. პატარა შეტაკებანი. ორივე მებრძოლ მსარეს დიდ ზარალს ამღეკენ. ვიტენერის უგანასენელ პროკლამაციასი სხუათა შორის ვითსულობთ:

«ბურების პატარ-პატარა რაზმები დიდ ზარალს აყენებენ ინგლისელ ჯარებს, ამიტომ ინგლისის მთავრობა იმელებულია სასტიკი ღონისძიება მიიღოს. ინგლისის ჯარების მთავარ-სარდალი აცხადებს: ყველა ბურების რაზმებმა თავინთ ნებაყოფლობით მომავალ 15 ენენისთვემდე მორჩილება უნდა გამოაცხადონ. ვინც ამ ვადის შემდეგ ბრძოლას განაგრძობს, სასტიკათ იქნება დასჯილი; ბურების რესპუბლიკების მთავრობის ყველა წევრი; რაზმის უფროსები და ოფიცრები დაიძინებენ და მად განადგურებისა სამსრეთ-აფრიკიდან; ვინც 15 ენენისთვემდე არ დაგვანდება, იმათი ოჯახების შესანასათ გაწეული სარჯის დასაფარავათ უმრავ ქონებას გაუყიდით.»

ლონდონის პოლიტიკურ წრებს ეს პროკლამაცია სასაცილოთ მიანჩნათ. მართლაც და, ვინც სიკვდილს არ კრიდება, განდგენისაც არ შეეშინდება».

შრომის მდგომარეობა ინგლისში.

1881 წლის აღწერით, სსვა-და-სსვა წარმოებაში მუშაობდა 554,164 ბავშვი ორივე სქესისა 10—15 წლამდე და 1.994,323 ახალგაზდა 15—20 წლისა; ამ რიცხვში შედის სასღში მოსამსახურენიც; ამას რომ 2.465,888 მუშა დედაცანი მიეუმატოთ 20 წლის უფროსი, შედგება 5 მილიონი მუშა, რომელნიც თავისი შრომით იკვებებიან, მიუსედავთ მათი სისუსტისა, წლოვანებისა თუ სქესისა.

ესენი შეადგენენ დამოუკიდებელ მცხოვრებთა ერთ მესამედსე მუტს. ამ რავათ, კეროპის ყველა ქვეუნებსე უფრო კულტურული ინგლისიც ძალიან შორს არის იმ იდეალის განსორციელებისაგან, რომლის მიზნია შრომა უმთავრესათ მოწიფულ მამაკცათა სვედრი შეიქნეს, ე. ი. დედაცანი განთავისუფლდეს ფაბრიკაში მუშაობისაგან, და ბავშვებს მიეცეს დრო და საშუალება ფიზიკური და სნეობრავი ძალთა სრული განვითარებისათვის.

გადავიდეთ ახლა შრომის სეფასსე. მას ემჩნევა საშუალო რიცხვით თანათინობითი ზრდა, რასაც კვიმტიციტებს ცნობილი სტატისტიკოსი ლ. ლევის შემდეგი ცხრილი:

წლიური საშუალო შემოსავალი ერთი კაცისა შეადგენდა:	1867 წ.	1884 წ.
ლიბერალურ პროფესიონებში	333 მ.	530 მ.
მსახურთა	347 "	360 "
ვაჭრობაში	557 "	500 "
მიწათმოქმედებაში	311 "	350 "
მრეწველობაში	403,5	460 "

აქ სტატისტიკოსი დაძენს, რომ მამეკ სასში შესამჩნევათ გაიფუდა (დიდ ქალაქებში მაინც) ნახშირი, გაზი, ზური, ბრინჯი, შაქარი და ტანსაცმელი, თუმიც მამეკ სასში გაძვირდა სორცა, კაბო, ყველი, ძწვანილი და სს., თუმიც არა ისე შესამჩნევათ; მუოკრე ძსრით ამ საცნების სმარება ძლიერ გაიზარდა.

სტატისტიკური გამოკვლევით, საერო შემოსავლის განწილება საზოგადოების სსვა-და-სსვა ნაწილებსა თუ კლასთა შორის შემდეგია.

1893—94 წელში საერო შემოსავალი შეადგენდა 1.450 მილიონ გირვ. სტერლინგს (თათქმის 14 1/2 მილიარდ მან.). აქედან 230 მილ. გირვ. მუსდა რენტას (მიწათმოფლობელთა და სასღის პატრონთა შემოსავალი), 280 მილ. გირვ. კაპიტალის პროცენტს შეადგენდა, 410 მილ. გირ. კაპიტალისტთა და საშუალო კლასის შემოსავალი იყო და დასარჩენი 530 მილ. გირ. შეადგენდა სამუშაო ქირას, მუშა საღსის შემოსავალს. აქედან ჩანს, რომ მუშათა კლასის წილი კროგულ შემოსავალში შეადგენს შესამეღსე ცოტა მუტს, თუმიც თვით ეს კლასი რაოდენობით მთელი ერის უმრავლესობას შეადგენს.

1897—98 წ. საერო შემოსავალი შეადგენდა 1.700 მილ. გირ. სტერ. (ე. ი. მოიმატა ოთხი წლის განმავლობაში 250 მილ. გირვანქა ანუ 2,5 მილიარდი მანათი. აქედან

რენტა—275 მილ. გირვ. (უმეტეს 45 მილ. გირვ.), კაპიტალის პროცენტი—340 მილ. გირვ. (+60 მილ. გირვ.), კაპიტალისტთა და საშუალო კლასის შემოსავალი—435 მილ. გ. (+25 მილ.), მუშათა კლასის შემოსავალი—650 (+120 მილ.) აშნაირათ შემოსავლის საერთო მომატებად (250 მილიონი) 120 მილ. რგებია მშრომელ კლასს, ე. ი. მუშათა კლასს ხაუგდას სელში თითქმის ნასკვარი საერთო მონამატისა. და ეს დიდი გამარჯვება, რაც ინგლისს გაზდა არსად არ მომხდარა. მაგრამ მერათ ვი დაუჯდა ეს გამარჯვება. სავადა მოვიგონათ, რომ 1898 წ. მომდარი გაფიცვა მანინის ქარხნების მუშათა შორის, რომელიც მთელი რვა თვე გაგრძელდა, გაუიფრუტ 500 მილიონი მანეთი დაუჯდათ. არაინ არ უარყოფს, რომ გასული საუკუნის ნასკვირად მე-80 წლებამდის მუშათა მდგომარეობა შესამჩნევათ გაუმჯობესდა ყოველი მხრით; მაგრამ უკველია ისიც, რომ უკანასკნელ წლებში მუშათა მდგომარეობის პროგრესული მოძრაობა შეჩერებულია და თითქმის რამდენიმე ნაბიჯი უკანაც გადადგა.

უნდა შევნიშნათ, რომ საშუალო ციფრები საზოგადოთ არაფერს არ გვეუბნებიან. მაგალითათ, ორ კაცში ერთს ეძლევა 500 მან., მეორეს 100 მან. საშუალო რიცხვი მათი შემოსავლისა იქნება 300 მან., რომლითაც ასე თუ ისე შესაძლებელია ცნობება. მაგრამ ის ვერ გვაძნობს ჩვენ, რომ ზირველს (500 მ.) შეუძლია გვარინათ იცნოვროს, სოლო მეორე (100 მ.) უვიდურესს გაჭირვებაშია.

1891 წელს სამინისტრომ დანიშნა სასელმწიფო კომისია იმის გამოსაკვლევათ, თუ რა მდგომარეობაშია მუშები, რა ურთიერთ შორის დამოკიდებულებაა მუშებსა და კაპიტალისტთა შორის და რა საზღვრების მოტანა შეუძლია ამ სფერაში განონმდებლობას.

კომისია შედგებოდა 27 წევრისაგან, რომელთა რიცხვში იყვნენ სასელმწიფო მოღვაწეები, სხვილა კაპიტალისტები, შესანიშნავი იურისტები, კონომისტები და 7 მუშა. კომისია მუშაობდა სამ წელს, გამოკვლევებზე დასარჯა ნასკვარ მილიონ მანეთამდე და ბევრი წიგნი, ანგარიშები და სტატისტიკური ცნობები გამოაქვეყნა. შეადგინა აგრეთვე საზოგადო ანგარიში თავისი მოქმედებისა. ამ ანგარიშზე არ მოაწერა სელი მხოლოთ ოთხმა მუშა წევრმა, რომელთა აზრით მუშათა მდგომარეობა არც ისე სასურველია, როგორც კომისიის უმრავლესობა სტავს. ამ ოთხმა წევრმა შეადგინა ცალკე მოსურება, რომელშიც დასტავს ნამდვილი სურათი მუშათა მდგომარეობისა და თან წინადადებას იძლეოდენ, თუ როგორი ზომები უნდა მიეღო სასელმწიფო განონმდებლობას და ქალაქის თვითმართველობას დაუყოვნებლივ.

გამოსარკვევათ იმისა, თუ რა და რა აზრები შეეკანენ ამ კომისიაში, მოკვივრით ცნობილი სტატისტიკოსის ჯიფენისის ჩვენებას, რომელიც მან კომისიას მოასხუნა 1893 წ. 24 იანვარს, და დასასკვლებული უმცირესობის პროტესტის არსებითს შინაარსს.

ჯიფენისი ამბობდა: 1842 წლიდან დაწეებული ინგლისის მუშათა მდგომარეობა შესამჩნევათ გაუმჯობესდა. ოცდაათი წლის განმავლობაში (1872 წლამდე) დიდი სიჩქარით აიწია ყველა საქონლის ფასმა, როგორც მუშათა ნაწარმოებმა, ისე მათმა სასამარებელმა. ამასთან ძალიან აიწია მუშის სელფსამც. 1872 წლიდან ვა ისე ი მატება აღარ ეტეობა სელფსასს. მაგრამ უკანასკნელი ოცი წლის განმავლობაში მუშის სელფსამც მაღლა დგას, არსად შემცირება არ ეტეობა, კერძო შემთხვევის გარდა.

ჯიფენისის აზრით, დიდ-ბრიტანიაში და ირლანდიაში მოწიფული მუშის კვირეული სელფსამც იყო 10-დან 40 შილინგამდე (5—20 მან.) და მეტიც. ნასკვარზე მეტი იღებდა 10—15 მანეთამდე, თითქმის მეოთხედი 10 მანეთზე ნაკლებს და ერთ მესუთედზე ნაკლები ვა 15 მანეთზე მეტს. ეს ცნობები დამუარებულია ინგლისის მრეწველობის 38 დარგის სელფსამც სტატისტიკაზე. ეს ციფრები ჯიფენისმა შესწორა იმის მიხედვით, როცა მუშის სამუშაო არა აქვს, ე. ი. როცა იგი არაფერს არ ღებულობს და აგრეთვე იმის, თუ მრეწველობის სსვა-და-სსვა დარგში რა მნიშვნელობა აქვს შრომას, და აქედან მან გამოიყვანა საშუალო სელფსამც მუშა მამაკაცის 12 მ. 30 კაპ. კვირაში ანუ 600 მანეთი წელიწადში, დედაკაცის 6 მან. 20 კაპ. კვირაში ანუ 320 მან. წელიწადში, და ბავშვის: გაყის—4 მან. 60 კაპ., ანუ წელიწადში 240 მან. და პატარა ქალის—3 მ. 50 კ., ანუ 182 მან. წელიწადში. მაგრამ იგივე ჯიფენისი იძლეულია იყო მიელო, რომ არის დიდი ნაწილი მუშებისა, რომელთა მდგომარეობა მეტათ გაჭირვებულია. თუ, მათი სიტყვით, სამი მეოთხედი მუშებისა (მამაკაცებისა) შოულობს წელიწადში 500—600 მან., ერთი მეოთხედი იღებს კვირაში 10 მანეთზე ნაკლებს, ე. ი. ფაქტიურათ იღებს იმაზე ნაკლებს, რაც საჭიროა ცნობებისათვის.

ამათგან თითქმის ნასკვარი იღებს 7 მ. 50 კ. ნაკლებს კვირაში, მეორე ნასკვარი ვა 7 მ. 50 კ.—10 მ. ეს სასუიდელი, შენიშნავს ჯიფენისი, რასაკვირველია, მეტათ მცირე და სასირცხვიო, რომ ვიდევ არის ინგლისში ისეთი მცნოვრებლები, რომლებიც ასეთ მცირე სელფსამც იღებენ.

გარდა ამისა ყველა დედაკაცი და ბავშვები კვირაში 10 მანეთზე ნაკლებს იღებენ. არის აგრეთვე მრავალი მუშა, რომელთაც არა აქვთ მედმივი და განსახლებული სამუშაო და მეტათ მცირე სელფსამც იღებენ. ეს არის, ინგლისელების სიტყვით, საზოგადოების «ნაძირადა» (осадоке) და საბარლო ბობო, რომელსაც არა აქვს არავითარი ფასი და მნიშვნელობა საზოგადოებისათვის.

ბოლოს არის სამუშაოს მოკლებული მუშათა მთელი არმია, რომელიც არ შესულა ამ სტატისტიკაში, მაგრამ ჯიფენისი მაინც გვარწმუნებს, რომ მუშათა მდგომარეობა გაუმჯობესდა არა თუ 1842—72 წლების განმავლობაში, არამედ შემდეგც. თუმცა სელფსამც შესამჩნევათ არ უმატია, მაგრამ მოხდა ისეთი გარემოებანი, რომელნიც მოწიფენ პროგრესსო:

პირველათ, 1872 წლიდან ძალიან დაიწია საჭირო სასამარ საცნების ფასმა, შედარებით 1842 წელთან არა ნაკლებ ერთი მეოთხედისა; სელფსამც ვა არ დაუკვდა. მეორეთ, დიდი უმრავლესობა სოფლის მუშათა გადავიდენ ქალაქში, რომელთაც ასლა მეტი სელფსამც ეძლეოთ.

N—is.

ღეჩსუძის რამე-რეძე.

ნათქვამია: «ჯოჯოხეთის ძახილია — გაგონება ვა არა», და ეს თქმელება ყველასე უფრო მართლდება ღეჩსუძის მახრის შესახებ. ადგილობრივ ყურნალ-გაზეთებში არა ერთსელ დაწერილა ღეჩსუძის შესახებ, რომ ეს მახრა ჩამორჩა ყოველი მხრით დასავლეთ საქართველოს ყველა მახრებს, ასე გასინკვით, რაწის მახრასაც ვა; რომ ღეჩსუძის თავისი 60,000 მცნოვრებით, არ გააჩნია ერთი რიგანი სოფლა, «რომელშიდაც იმდენათ დამთავრებული სწავლის მიღება შეიძლებოდაც».

რომ თანამედროვე გართულ-გამწიკვებულ ანსებობისთვის ბრძოლაში სუსტ იარაღად მანტ გამოადგას» («ცნ. ფურც.» № 1465). რომ ის ორივე სასოფლო სოფლები, რომელნიც მთავრობამ დააჩნა, ვერ აჩის სასურველ მდგომარეობაში ნივთიერათ და ამის გამო მასწავლებელთა «გონტინგენტით» ისე დაბლა დგანან, რომ ვა არ ახატებენ, არამედ მხოლოდ ბუტყენ; რომ მთელ მასწავლებელთა ერთი ბიბლიოთეკისამოკითხველთა არ მოიძებნება, რომელსაც შეეძლოს, თუ გლეხის არა, თვით ეგრეთ წოდებულ ინტელიგენციის გონების საღაროში შეიტახოს ცოტა რამ მანტ; რომ მთელ მასწავლებელთა მხოლოდ: «კვლი» 6, «ცნობის ფურც.» 10, «იუროს» 4, «Нов. Обзор.» 6. «Кавказь»-ი 2 და «Типл. Лист.» 2. რომ ნასკვარი შემოთ დასასვლელთა უწინაღ-განუთებისა მიდის სვანეთში, რომელიც შეადგენს ლენსუმის ნაწილს, საცა მკვიდრთა რიცხვი 15,000 ძღვეს ადას. რომ ყველა ჩამოთვლილის გამო, იქ ცრუმორწმუნეობა და უმეცრება ძღვერ განტრელებულია, რის საბუთიც ისიღეთ «კვლი» № 26-ში, საცა ნათქვამია, რომ სოფელთა წვიბის და სეტყვის მოსვლის ბრალს აბრეშუმის მოყვანასა სვებენ. და რომ, მიუსვდავთ ამდენი «რომ»-ისა, ლენსუმი ისეკ თათქარმულ ძღვმას გასკეული და ყველა ეს ჩავილი და «მანალი» რჩება «ხმად მღვდადებელისა უდაბნოსა შინა».

ასე და ამ რივით მართლდება სიტყვები, რომ «ლენსუმი წარმოადგენს გაუინულ კენძელს, რომელზედაც სიცოცხლე დღითი-დღე უინდება, ქრება... და ეს მაშინ, როცა მეორე სანუგუნეში უკვე გადავდეთ ფეხი» («კვლი» № 18 1900 წ.). რას ნიშნავს ყველა ეს? რატომ ასე ჩამორჩა ლენსუმი დასავლეთ საქართველოს დანარჩენ გუთსებს? ამის ასსანა საჭირო.

ვინ არ იცის თანამედროვე ცხოვრების განვითარებაში რა დაადი მნიშვნელობა აქვს გზების და საზოგადოთ მიმოსვლის გაუმჯობესებას ადებ-მიცემობის და წარმოების ტენტრებთან დასასწავლებლათ. აგრეთვე ისიც რომ ცხადია, რომ კულტურულ ტენტრებთან დასასწავლებლათ მოსდევს მოქალაქობრიული ცხოვრების განვითარება და სხვ. ამას გარდა, საჭიროა, რასაკვირველია, თვით ჩამორჩენილ გუთსეში წარმოების და საწარმოო ძალთა ზრდა და განვითარება. და აი სწორეთ აქ არის, როგორც იტყვიან, ძალდის თავი დამატებული.

ლენსუმს აქვს ორი საზოგადო გზა, რომლითაც მასწავლებლთა ერთი მხრით ქ. ქუთაისს, მეორე მხრით — დაბასონს. როგორც ბიჭველი, ისე მეორე, ე. ი. ქუთაისი და სონი მოშორებულია ლენსუმის შეგულზე — ცაგერზე — 70 კერსით. მაუსვდავთ იმისა, რომ «ბასონა» ასე დაშორებულია ლენსუმს (რადგანაც ლენსუმი რკინის გზით არ არის შეერთებული შემოთ დასასვლელთა ტენტრებთან, 70 კერსის მანძილით დაშორებულია უნდა ჩათვალდოს), ეს ორი საზოგადო გზაც ისეთ მდგომარეობაში არის, რომ რივიანთ მიმოსვლაც, მეტადრე ავდარში ან ნახვდრეუს, შეუძლებელი სდება: ზოგან ზვავი ჩამოწვება, ზოგან მოუკვსკვია, ზოგან ბოვირება ჩამტვრეულია ან სულ არ არის (როგორც, მაგ., სოფ. ხსუტელში, ასვლდასების ეზოს წინ, ნამკაშურზე, სოფ. ზუბის ბოლოს, ეგრეთ წოდებულ «სარეცეკლასზე» და სხვ.); ზოგან, რომ განიერია გზა, ზოგან ბიღვის მოგაკონებს (ნამკაშურთან ზუბამდის) და ამის გასაუმჯობესებლათ არავინ უფრს არ იბურტავს. საერთო ძილს ჩათრევიან როგორც ჩვეულებრივი მომავლანი, ისე მსხვილი «მოღვაწეებიცა, სამავი-

როთ, თუ ვინმე «უცხო» ესტუმრა ცაგერს, თუნდაც «უცხო» ცაგერელი მცხოვრებელი იყოს, უნდა «გამოცნადდეს და თავუანი სცეს...» წინააღმდეგ შემთხვევაში კარგს ნურაფერს მოკლეს.

მეორე მხრით მკვიდრის მკვლევრ-პატრიარქალურ კარნატილობას ისიც უწიობს ხელს, რომ ლენსუმში საწარმოო ძალა ვერ განვითარდა იმდენათ, რომ პატონ-უმერი დამკვიდრებულია, რომელიც ფაქტიურათ ანსებობს ლენსუმში, მკესპო და ამით გლეხს შეძლება მისცემოდ თავის პატრონობისა.

თუ არ მივაღებთ მსედელობაში ბ-ნ ოქრომკვლედიშილის მიერ სვანეთის ტყეების ექსპლუატაციას, რომელიც იმდენათ ინტენსიური არ არის, რომ მუშა სული ბლომით მოითხოვოს, ლენსუმში არ არის სხვა საზოგადო სასიათის წარმოება, რომელსაც ცოტათი მანტ შესამდებელი გაესადა მკვიდრის ნივთიერათ წყლში გამაგრება. და მიწის მომუშაება ხომ იმდენათ უზომიერულია, რომ არამც თუ გლეხმა მოსავლიდან რამ გადაანარჩუნოს და გონების განვითარებას მოახმაროს, არამედ კარგი წყალობა იქნება, თუ რომ ათასგვარ კანონიერს და არაკანონიერ გადასახადს გაუძღვეს ისე, რომ წლის განმავლობაში ნასკვრათ მშეორი არ დარჩეს. რა გასაკვირველია, რომ ამის შემდეგ ლენსუმელებს უკან ჩამორჩენას უგვიინებდენ...

ჩვენ დროში ბევრს ღაზანაობენ ინტელიგენციის როლზე და მნიშვნელობაზე «სასაღსო» საქმეების მართვა-გამოვლაში, და შეიძლება იკითხოს ლენსუმის ინტელიგენცია რას შეტრება. ამასე მოგასსენებთ: «როგორც ვრი, ისეთი ბერიო», და ეს თქმელება ნათლათ ასსათებს ლენსუმის ანუ, უკეთ ვსთქვათ, ცაგერის ინტელიგენციას.

ლენსუმის ინტელიგენციის მაგალითი საზოგადო საქმეების გულგრილობაში უტყუარი საბუთია იმისა, რომ იქ, სადაც თვით ცხოვრება არ ვითარდება და, მასსადამე, თვით «საღსი» არ გამოდის თავის თავის შეგნებულ მომეფელ-პატრონათ, იქ, ვიმეორებ, ინტელიგენციის როლი «ნუღს», ესე იგი არაფერს უდრის.

სარდიონ მამალაძე.

პატარა ურამანიანი.

კარი 1) XXV.

აქა გვეუ მღვეის ექსორია და ყურყურ მღვეის მოპატოეება. ერთსა საღამოსა ჟამსა ყარამანსა ძილისაგან გამოეღვიძა და ყურთა მისთა შეესმათ ხმა რაღაც უცნაური. ხმა ესე იყო მომაკვდავისა და გულთმისანმა ყარაღაშმა მაშინათვე გაიგო, რომე „ორლანიანი“ მისი განსაცდელსა რამეს მისცემოდა. ხოლო რადგანაც თვითონ არ ძალეღვა სარეცელიდან აღგომა, ვინაიდგან მუცელი ებროტესტებოდა, ამიტომ მოუხმო ფალევიანთა ფალევიანს ბარამჯიბილსა და თითთა ანიშნა სურვილი თვისი. მაშინ ბარამჯიბილმა მომართა კეტი თვისი, რომელსა იგი სპილოებისთვის ხმარობდა, დაუგდო ქვეშიდან ყარამანსა და ფეხზედა წამოაყენა. ყარამანმა თვალეებზე ხელი გადაისვა

1) ოღესაც მღვეთა სამეფლობელოში ვმოგზაურობდი, ჩემდა საუბედუროთ, თავს დახმესა მოულოდნელათ (დაშხაჩა ზედ არ მვიდა) მღვეთა ლევიონი და ოცი კარი ამ შესანიშნავ აღწერილობისა ჩემსხვა ნივთთა შორის მათ ჩაუვარდათ ხელში.

რამდენჯერმე ყურები ხელითა მოსრისა და ასეთი ნარა²⁾ გასწია, რომე ბარამჯიბილმა შიშისაგან პირიდან ენა წამოაგდო, რომლისა სიგძე იქნებოდა სამი აღლი და ხუთი გოჯი. გამიშვით, — დაიკივლა ყარამანმა, გამიშვით, რომე ვნახო სიბილწე მუხანათისა!³⁾

— ააართალა! მიუგო ბარამჯიბილმა და კარები გაღლესნა. უნდა მოგახსენოთ, რომე სიტყვა „ართალა“ მდევთა ენაზე „სალამო მშვიდობისა“ მისალმებასა ნიშნავს. ხოლო ყარამანმა პასუხათ ამისა „ორღანიანის“ საწოლისაკენ განეშურა და ბარამჯიბილიცა თანა წარიტანა. შევიდნენ რა „ორღანიანისა“ საწოლში, ნახეს მათ სურათი დიახ რომე შემადრწუნებელი და მადისა დამკარგავი. კუკუმიდვეი ორღანიანისა ყანყრატოსა ხელებითა დაბლაუჭებოდა და მდევთა ამა თილისმასა სიკვდილსა უქადოდა. „ორღანიანსა“ თვალეზი გადმოეყარა და სახე გაფითრებული უკანასკნელსა წუთსა ესალმებოდა. მუხანათსა კუკუსა ამას თურმე «ორღანიანისა» სიკვდილი განეძრახა, ვინაიდან „იუბილეი³⁾“ მისი ესრეთა ჩაიშალა და არ ემცნო ქვეყანასა მისი ნაკახანიების ნიშადურის შუბლზედა წაცხება და სხვა მრავალი საკუკუმიდვეო საქმენი საარაკონი. ყარამანმა რა იხილა კუკუსი ასრეთი მოქმედება, დიდათ განრისხდა. მან ერთის ხელითა კუკუ ყურითა სარტყელზე მიიბა, ხოლო მეორეთი „ორღანიანსა“ წყალი დააკურა გასაგრილებლათ. ბარამჯიბილმა კი ამ დროს დაიხოქა და უნდოდა სატირალი „ზარი“ შემოეძახა, მაგრამ ყარამანმა ფეხი ლაშებზე მიათარა, რომე ქვეყანამა არა გაიგოს უდრო-უდრო ქელები «ორღანიანისა». მოაბრუნეს რა ასრე ორღანიანი, თავი ბალიშიდან წამოუწიეს, მაჯა გაუშინჯეს და სცნეს, რომე საჭირო იყო აქიმბაშისა ფიცხელი მოწვევა. ხოლო კუკუ-კი ამ დროს წკმუტუნებდა და მომავლისა მოიმედე ხელებსა ზურგისა კანსა უსვამდა, რომე ახლავე გავაგრილო ეგებიო. ყარამანმაცა არა ადროვა და უბრძანა ბარამჯიბილსა მოეტანათ კუკუსა კანისა ასაწვავათ ჰანწკბი⁴⁾. ბარამჯიბილსა გულისა წადილი ასრულდა, ის ფიცხლავ დატრიალდა და უმაღ გააჩინა სიგძეზე გაწოლილ კუკუსა ზურგზე «როზგები» შეკრული კონა-კონა დიახ რომე მწვავე და სანაკახანიო.

— ააართალა, ერთი! ბეჭი, ორი! სთვლიდა ბარამჯიბილი და თან გადადიოდა პანწკები კუკუსა ზურგზე. ის კი წკმუტუნებდა, ხან იმუდარებოდა და ხანაც ულოყენიოდან სტატიები მოჰყავდა მდევთა შესაშინებლათ. მაგრამ მდევებმა ხელიდან არ გაუშვეს, ვიდრე ოდენ გული არ მოიჯერეს და შემდგომათ კი რა იხილეს სულთა მობრძაობა მისი ოდეს კუკუ და ესრე უყვეს „ორღანიანიდან“ ექსორია.

ასრე უყვეს კუკუსა განგდება, მაგრამ «ორღანიანი» დიახ რომე დიდსა განსადელში იყო და აქიმბაშიცა მალე უნდა მოეწიათ. მაშინ ყარამან ყარდაშმა მოუხმო დანარჩენ მდევებსაც, იალბუზისა მთაზე «ვეჩერი» რამე გაშართა და სათათბიროცა საქეთა «ორღანიანისათვის»

აქიმბაშისა მოწვევა განუცხადათ. შეიქმნა მდევთა სჯაბასი და იალბუზისოდენა აზრების შეჯახ-შემოჯახება. იკლევანჭურა მდევმა ჯიბიდან რამე აბები ამოილო და უჩრევედა ყარამანს ორღანიანისათვის გადაეცლაბებინათ; ბარამჯიბილმა ყველას სპილოს ერკემელი აქჯობინა, ხოლო ოქროს თავიანმა მდევმა კი ყველანი განაცვიფრა თვისი სიუხვიით. მან წკიპურტი წაჭკრა ქეჩოსა თვისსა და გადმოაგდო იქიდან პატარა რამე ჯიბის-ბოხხა რომელსა შიგან იყო ოცი ათასი ქანქარი და ურჩივით გაეღენსათ ის და ორღანიანისთვის ზეთათ დაეღევინებინათ. ეს ყველაზე ჭკვაში დაუჯდა ყარამან ყარდაშს, მისსა მოჰქმეს ბარამჯიბილსაცა, და გადაწყვიტეს ზეთის დასაღვეინებლათ ყურყუტ აქიმბაში მოეწიათ. უნდა მოგახსენოთ, რომე მდევების ქვეყანაში ავითყოფის პატრონი ჯერეთ თვითონა სწერავს რეცეპტს და შემდგომათ აქიმბაშსა უხმობს, რომე მან მიადებინოს ავადმყოფსა წამალი. როგორც იყო ესე საკითხი გადაწყვა და ყურყუტ მდევრანაცა აფრინეს ებისტოლე დაწერილი ინდოურისა კეფაზე. ვინაიდან ესე იყო ემბლება ყურყუტ მდევისა, შეკახმა ყურყუტ მდევი ჯაჭვ-ჩაჩქანითა-აბჯრითა და მოადგა ყარნუ ქალაქსა ამა მდევთა საბჭანბელსა, სადაცა „ორღანიანსა“ ესვენა. მდევებმა მისსა შეხვედრაზე დიდი ცერემონია გასწიეს: 21 ზარბაზანი დასცალეს, დაკლეს ასი სპილო და ორასი ნიშა ხარი და ესრე წარგზავნეს იგი საწოლსა „ორღანიანისასა“, ყურყუტ მდევი რა შეკედა საწოლსა «ორღანიანისასა», პირველათ საუვთქელი გაუშინჯა და მართლაცა დასდო დიახ რომე უტყუარი დიავნოზი. „ძარღვებში სისხლი აქვს გამშრალიო“, თქვა მან, და რადგანაცა ეს სუყველა მისი თავისა ბრალია, ამიტომ იგი თავზედა დაჯდა ორღანიანსა, რომე ფეხები მისიცა მშვიდათა ყოფილიყო სარეცელზე. ვიდრეოდენ იგი ამა ცერემონიასა შესარულებდა, ყარამანსა უკვე დასძინებოდა, ხოლო ბარამჯიბილი და სხვა მდენი აქეთ-იქით დაიშალნენ სანადიროთ. ამისა შემდგომათ «ორღანიანი» იწვა სარეცელზე, ხოლო მას გასაკურნებლათ აჯდა თავზე იგი ყურყუტ აქიმბაში.

ი. ევლოშვილი.

ქიმიის მნიშვნელობა.

(ბერტელოს სიტყვიდან იხ. «Revue scientifique» du 1-r août 1896).

ბერტელომ თავდაპირველათ თავის სიტყვაში აღნიშნა, თუ რა გაუწყვეტელი კავშირი არსებობს თეორიულ და სამრეწველო ქიმიას შორის (la chimie théorique et la chimie appliquée); შემდეგ ის გვეუბნება სამრეწველო ქიმიის შესანიშნავ წარმატებაზე, რომლის სამფლობელო დღითი-ღვე დიდდება ქიმიური სინტეზის (შეერთების) მეთოდის შეუწყვეტელი განვითარებით, იმ სინტეზისა, რომელიც შეადგენს ორგანიული ქიმიის^{*})

* ნახშირბადის და წყალბადის ერთად შეერთებიდან წარმოდგებიან აერაცხელი შეერთებანი, რომლებშიც ყველა დანარჩენ ელემენტებს (მარტივ სხეულებს) შეუძლიათ მონაწილეობა მიიღონ. ნახშირბადის ამ შეერთებათა დაარქვეს ორ განიული შეერთებანი, რადგანაც ისინი წინეთ მოიპოვებოდენ მხოლოდ მცენარეთა და ცხოველთა სხეულში, და ამისთვის ფიქრობენ, რომ იმათ ქმნის სულ სხვა ძალა, ვინემ ვერეთ წოდებული მინერალურ შეერთებათა დღეს უკვე შესაძლებელია ნახშირბადის შეერთებათა იღება მარტივ

²⁾ როოესაც მდევები საბრძოლველად ემზადებიან, მოედანზე გამოსვლისთანავე დიდი ხმით დავივლებენ და რამე ცერემონიას აკეთებენ.

³⁾ იხილე IV კარი.

⁴⁾ ვასრულეს «ჩიორასსა» წადილს და ვაცნობ მას თვისსავე ზურგზე პანწკებისა ძალ-მოქმედებას.

ქემიარტ საფუძველს. ამის შემდეგ ავტორი გადადის იმაზე, თუ რა სამსახური გაუწია მეცნიერებას და კაცობრიობას ქიმიურმა სინტეზმა, როგორც მეთოდმა, რომლის ერთ დიდებულ მუშაკთაგანათ თვით ბერტლო ითვლება; მაგრამ აწი დაუთმოთ სიტყვა თვით ავტორს:

ქიმიური სინტეზი ვრცელდება დღეს მსუქან და შაქრიან სხეულებზე, ე. ი. საქმლებზე. იმ დღეს, როცა ეს უკანასკნელი ნაწარმოებნი გამოვლენ სამეცნიერო ლაბორატორიათა სამფლობელოდან, რათა სამრეწველო ქარხნები შებრუნდნენ, იმ დღეს ქვეყანაზე საუცხოვო ცვლილებანი მოხდება.

ჩვენ დრომდე მიწათმოქმედება ძირიანათ შეიცვალა ქიმიის გამოგონებათა მეოხებით. არ გასულა ჯერ კიდევ სამოცი წელიწადი, რომ ჩვენ გამოვიგონეთ ნამდვილი თეორია მიწის გაპოხიერების შესახებ და საზოგადოება დავარწმუნეთ იმის აუცილებელ საჭიროებაში, რომ ნიადაგს შეუწყვეტელათ უნდა დაუბრუნდეს ის ქიმიური ელემენტები, რომლებიც საჭირონი არიან მცენარეთა სასარდობლათ. ამ აღმოჩენის სინამდვილე მტკიცდება ნიადაგის და მოსავლის ანალიზით, ერთი მხრით, და იმ შესანიშნავ გამოცდილებებით, რომლებსაც ახდენენ აგრონომიულ სადგურებში.

ამავე აღმოჩენის ძალით რთული სხეულნი, როგორც ნაცარტუტი ანუ პატაში და ფოსფატები, რომლებიც ყოველ წლივ ერთმევათ მიწის მოსავლის მოკრეფით, მოინახებიან შორს რათა ხელახლა დაუბრუნდნენ ჩვენ მიწებებს. ასევე ითქმის აზოტიურ სხეულებზედაც. ექვი არ არის, რომ ბუნებრივი ზრდის დროს ეს რთული სხეულნი მდებულ იქნებიან ატმოსფერის აზოტიდან, რომელსაც ამგვარებენ ნიადაგში უხალავი ცხოველები—ბაქტერიები. მაგრამ ეს არა კმარა ახლანდელი ინტენსიური მეურნეობისათვის, რაც სულ უფრო და უფრო აუცილებელ საჭიროებათ ხდება ევროპის ერთა შეუჩერებელი გამრავლების გამო.

რამ ჩვენ დროში გავრცელდა პურის წარმოება, რომ ქარხლის მოყვანა და შაქრის კეთება ისე საუცხოვოთ ვითარდება და იზრდება, რაც ათასგვარ კვანძოებზე ვითარდება, ეს აიხსნება იმ საშვლებებით, რომლებსაც გვაწვდის ჩვენ სამრეწველო ქიმია. ამასთანავე მოვიგონათ, რომ ქიმიკოსების და ფიზიოლოგების უდიდესი აღმოჩენები მარტო მრეწველობისათვის და მრეწველთათვის არ ყოფილან ნაყოფიერი, იმათი შედეგი ვრცელდება ჰიგიენაზე და სამკურნალო მეცნიერებაზე. ეს იმათ მეოხებით, რომ დღეს ჩვენთვის შესაძლებელია წინასწარ დანახვა და შეჩერება გადამდებ ავთამყოფობათა გავრცელებისა. ამ აღმოჩენათა მეოხებით შემცირდა სიკვდილი განათლებულ ხალხებში და იმათივე მეოხებით ადამიანის სიცოცხლე დღეს უფრო გრძელდება...

სასარგებლო და ნაყოფიერი მშვიდობიანობისთვის, ქიმია არა ნაკლებ ნაყოფიერი გამოდგა ომიანობისთვის, და სამადნეულო ხელოვნებაში, რომელიც სამხედრო ხელოვნებასთანაა შეკავშირებული. ოცდა ხუთი წლის განმავლობაში ყოველივე ეს ქიმია გამოსცვალა, ერთი მხრით, ახალ ასაფეთქებელ საშუალებათა მეთოდური გამოგონე-

ბით, იმათი ძალის თეორიულათ და პრაქტიკულათ გამოებით და სხ.; მეორე მხრით იმ მეტალების სინტეზით, რათ შესწავლით, რომლებსაც უნდა ვაკეთდეს სასროლი იარაღნი. ღმერთმა ნუ ქნას, რომ ჩვენ მოვსწრებოდეთ იმ საშინელ დროს, როცა ეს იარაღნი შევლენ ხმარებაში ევროპის ხალხებში ერთი ერთმანეთის ამოსაწყვეტათ. მაგრამ რა ექნათ ყოველი კაცის ისე, როგორც ყოველივე ხალხის, მოვალეობაა, თუ უნდა მან ისარგებლოს მშვიდობიანობაში თავისი შრომის ნაყოფით, დაიცვას თავისუფლება და თავის ადგილი.

ამგვარათ რკინის, ბროზის და ფოლადის კეთება (metallurgie) ჩვენ დროში სრულიად შეიცვალა ქიმიის ზეგავლენით. ცხადია, რომ ეს ცვლილება განსაკუთრებით სასარგებლო იყო მშვიდობიანობისათვის: ვაკეთება მაშინების, ლოკომოტივების, რკინის გზის რელსების, გემების, ხიდების და სხვ.

იმ მეტალებს, რომლებიც ცნობილი იყვენ შვიდი ათასი წლის განმავლობაში, მიემატენ ახალი მეტალები, რომლებიც ლაბორატორიებში აღმოაჩინეს: ნიკელი, ალუმინი და ვოლფრამი, რომლებიც მეტოქეობას უწევენ ძველ მეტალებს და რომელთა მომავალი დანიშნულება დღეს არავის არ შეუძლია, რომ განსაზღვროს.

ოქრო, ეს ყოველის შემძლებელი მოძრავი ნივთი კაცობრიობის მოქმედებისა, პირველყოფილ ადამიანთ გამოქონდათ მდინერეთა ქვიშიდან სულ უბრალო იარაღთა შემწეობით. ეგვიპტელები ამ ოცი საუკუნის წინეთ ოქროს გაბნეულ იოტების მოსაკრებათ მიმართავდნენ ამალგამაციას (ვერცხლის წყალში გაქმას). აწინდელმა ქიმიამ უეცრივ გააუმჯობესა ძველებური საშუალება ერთი რეაქტივის აღმოჩენით ამ ერთი საუკუნის წინეთ—ეს ციანის კალია (KCN), რომელიც ცივათ ხსნის ოქროს, რასაც წინეთ შეუძლებლათ თვლიდნენ.

ქიმიურ გამოკვლევებში ელექტრონი უფრო შესანიშნავ და უფრო ძირითად ცვლილებებს ახდენს.

ამ ყამათ ვისურვოთ, რომ განხორციელდებულ იყვენ ის იმედები, რომლებსაც ამართლებენ ახალი პრინციპების შედეგები, ე. ი. ბუნების ძალთა და ენერჯიათა გარდაქმნა (transformation). როცა ჩვენ შევიტყეთ, რომ ყველა ძალები გარდაიქმნებიან ერთი-მეორეში, ე. ი. ერთი მეორეთ იქცევა, და რომ იმათი საერთო ზომამდის მიყვანა შესაძლებელია, მაშინ ჩვენ შევიძლით ნამდვილი ანგარიშის მიცემა იმაში, თუ რა ხარისხამდის შესაძლებელია იმათი ხმარება მრეწველობის თვითეულ აპარატაში, რაც სრულებით არ ცოდნათ ჩვენ წინაპრებს. ამის შემდეგ ჩვენ შეგვიძლია განსაზღვრული პრინციპების ხელმძღვანელობით გამოვიკვლიოთ, თუ რანაირი უნდა იყოს ყველაზე საუკეთესო და ყველაზე უფრო მარჯვე გზა რომელიმე მიზნის მისაღწევათ.

ქიმიის და ფიზიკის შეერთებული ზეგავლენა არა ნაკლებ ნაყოფიერი გამოდგა სინათლის შესახებ. იმათ საერთო მოქმედებამ უკვე ამ საუკუნის დასაწყისში გამოავლინებინათ გაზით განათება. მაგრამ ამ განათების წარმოებას კონკურენციის უქონლობის გამო ერთ დონეზე დარჩენილს, უეცრივ დაუჯერებელი აღმაფრენა მიეცა.

თეორიამ გვამცნო რა, რომ მხოლოთ მცირედი ნაწილი იმ სითბოს ენერჯიისა, რომელიც წარმოდგება წვის დროს, იხმარება ჩვეულებრივი განათების სისტემაში, ჩვენ

სხეულებიდან სინტეზის მეთოდით. ამიტომ ამ ყამათ ორგანიული ქიმია ცალკე არ არსებობს; ამ ნაირ განსხვავებას მხოლოთ პრაქტიკული ხასიათი აქვს ორგანიულ შეერთებათა სიმრავლეს და თავისებურების გამო.

პირველათ ამოვაჩინეთ ელექტრონული სინათლე, საშიში მოცილე, რომელსაც თავისი უკანასკნელი სიტყვა ჯერ სრულებით არ უთქვამს. ამ მოცილეობის ზე-გავლენის გამო გაზის მწარმოებლები იძულებული გახდნენ გამოენახათ საშუალებანი აღის ელვარების გასაღი-დებლათ ხელოვნურათ. ყველაზე უფრო მარტივი საშუა-ლება უკვე ცნობილი იყო ლაბორატორიებში; ეს იყო გახურება წვის მეოხებით რაიმე მაგარი ნივთიერებისა იმ ნაირათ, რომ ამ ნივთიერებიდან გამოსულიყო სინათლე. ამ ნაირათ გადიდდა დასაწვავი გაზის გასანათებელი თვი-სება.

ამ უამათ მოქმედებაში შედის ახალი მოცილე, აცე-ტილენი*), რომლის დაწვა, რიგიანათ გაწესრიგებული, განსაკვირვებელ ხარისხამდის იწენს სინათლის თვისებას. აცეტილენი ამ ოცდაათი წლის წინეთ იქმნა მიღებული ქიმიური სინტეზის საშუალებით. წინეთ ძვირჯასი და იშვიათი, დღეს ეს გაზი საკმაოთ მოიპოვება ძლიერ იაფ ფასათ. ის დღე შორს არ არის უქვევლათ, როცა ამ გა-ზის საშუალებით ქარხნებში გააკეთებენ ბენზინს, მეთაფ-ლას სიმეავეს. ეს ქიმიური შეერთებანი ადვილი განსა-ხორციელებელია და ამასთანავე იმნაირები, რომლებიც ყოველ დღე მსწავლულთა ლაბორატორიებიდან გადა-დიან მწარმოებელთა ქარხნებში.

სამრეწველო მეცნიერებათა შორის, რომლებიც ქი-მიამ შეგვიძინა, შეიძლება ისე არა ჩვეულებრივით და სწრა-ფად არც ერთი არ წარმატებულა, როგორც ფოტოგრაფია. მისი გამოყენება მით არის უფრო შესანიშნავი და საინ-ტერესო, რომ მისი მეოხებით ყოველგან ვრცელდება ფი-ზიკის და ქიმიის კანონებს ცოდნა.

მაგრამ მე უნდა გაჩერდე; რასაკვირველია, მე დიდ-ხანს შემძლია კადევ მიეყვე იმ სხვა-და-სხვა სამსახურის აღწახსებას, რომელიც ჩვენმა მეცნიერებამ გაუწია კაცობ-რიობას.

აქ მე ვთვლი თავის მოვალეობათ აღენიშნო ძირი-თადი ხასიათი იმ გავლენისა, რომელსაც ახდენს საზოგა-დობაზე ქიმიის წარმატება და უქეტესათ კი პოზიტიური მოძღვრებანი. მე ვამბობ იმ ცვლილებებზე, რომლებიც ამ ერთი საუუუნის განმავლობაში განუწყვეტლათ შეაქეთ ნივთიერ ორგანიზაციაში ქიმიას და პოზიტიურ სწავლათ და, მაშასადამე, თვით სახელმწიფოთა ზნეობრივ დაწესე-ბულებათში.

აქამდის, მაგ., ლიტერატორები და ისტორიკოსები კაცობრიობის პროგრესს, წინსვლას, წარმოგვიდგენდნენ, როგორც იდეების განვითარების წარმონაშობს; ამნაირათ განვითარებას რაღაც ფატალური ხასიათი ეძლევა. თუ ეს შეხედულება რამდენიმეთ სამართლიანათ გვეჩვენება წარ-სულის შესწავლით, ჩვენ შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ დღეის იქით ამგვარი შეხედულება შემტდართ ჩათვლება, რადგანაც მეცნიერების გავლენა სულ უფრო და უფრო მატულობს.

მე დავასახელებ, როგორც მაგალითს, იმ ნივთიერ და ზნეობრივ ცვლილებათ, რომლებიც გამოცადეს ევრო-პის ერთა ამ ნახევარი საუუუნის განმავლობაში რკინის გზის გაკეთებით, გადატან-გადმოტანის საშუალებათა ძი-რითადი ცვლილებით და აგრეთვე იმ გამოუთქმელ ცვლი-

ლებათა გამო კერძო და საერთო საქმეებში, რომლებიც მოყვენ ტელეგრაფის და ტელეფონის ხმარებას. რასაკვირ-ველია, ყოველივე ეს არ არის ნაყოფი ნელი ზნეობრივი განვითარებისა; ეს ცვლილებანი არ მიეწერება არც მის-ტიკურ მოწოდებათ, არც ენამქვერთა დისერტაციებს, არც პოლიტიკების ხრიკებს და სიტყვას. არა! ეს ცვლილებანი პირდაპირი შედეგი იყო, თუმცაღა წინანდელი სახელმწი-ფო პირთათვის მოულოდნელი, შედეგი იმ ფაქტების და კანონების, რომლებიც ამოჩენილ იქმნენ ჩვენ ლაბორა-ტორიებში.

ამ მხრით ჩვენ სიამაყით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ჩვენ ვცხოვრობთ ჯერ მხოლოთ ამ დროის დასაწყისში. არც ერთ მეცნიერს ან კაპიტალისტს, რომელმაც ხელი შეუწყო ელექტრონის და მისი გამოყენების ასე მსწრაფ წარ-მატებას, არ შეუძლია საზღვარი დაუდვას და ექვსაც ვერ შეიტანს იმაში, რაც უახლოვეს მომავალში უნდა მო-ყვეს ამ საქმეს.

არავის არ შეუძლია უარყოს, რომ ის დღე, რო-ცა ქიმიის წარმატება იქამდის მიახწევს, რომ საკვებ მა-სალას დაამზადებენ ქარხნებში, შეიძლება ახლო იყოს. მაშინ, პურის მოყვანას და პირუტყვთა გაშენებას იგივე ბედი ეწვევა, რაც ეწვია ენდროს (მცერანეა) მოყვანას ჩვენ თვალწინ. მაშინ მოხდება რადიკალური ცვლილება საზოგადოებრივ ურთიერთობაში, რითაც ისარგებლებს ხალხის უმეტესობა. მაგრამ განა შესაძლებელია ვიფი-ქროთ რომ რომელსამე კანონმდებლობას შეეძლება დიდხანს წინააღმდეგობა გაუწიოს იმ ცვლილებას, რომე-ლიც შედეგი იქნება ამ აღმოჩენისა?

სულ ახლო მომავალში, უქვევლათ, ფიზიკის და ქიმიის შეერთებული მოქმედება და წარმატება ნებას მი-ცემს ინჟინერს საფრინავი მაშინები მართოს ჰაერში. ჰაერში ნავოსნობის დროს, რაღა მოუვა თანამედროვე აღებ-მიცემობას, დამოყენებს, საერთა-შორისო, სამხედრო და სამოქალაქო ურთიერთობათა?

ის პირნი, რომლებიც დაჩვეულნი არიან მომავალი გაზომონ წარსულის გამოცდილებით, ჩვენს ამნაირ მსჯე-ლობას ოცნებათ ჩათვლიან. შესაძლებელია! მაგრამ ამას-თანავე მეცნიერების გავლენა საზოგადოებაზე არის ისტო-რიის უტყუარი ფაქტი*).

მე კიდევ უფრო გადაჭრით ვიტყვი, რათა ჩემმა ნა-თქვამმა კიდევ უფრო კარგათ იმოქმედოს გონებაზე, მაგ-რამ ცნობილია, რომ მეცნიერების სულ უფრო და უფ-რო სწრაფი განვითარება, რომლის მნიშვნელობა თანდა-თან დიდდება საზოგადოებისათვის, სიცხადით ამტკიცებს, რომ აქ არის ახალი ფაქტორი,—ფაქტორი, რომლის ნა-სახი ძლივს არსებობდა წინეთ; ეს არის ის ძალა, რომე-ლიც ყოველგვარ ვიწრო კონსერვატიულ და შემაჩრე-ბელ პრინციპებს ეწინააღმდეგება.

მეცნიერების გაჩერება შეუძლებელია; ის ყოველ-თვის წინ მიდის და შეუწყვეტლათ აცხოველებს მოქმე-დებას ყოველგან; იმან უკვე შეცვალა საზოგადოებრივი სიმდიდრის შექმნა და გამოუთქმელი სისწრაფით ხელ-ახლა შეცვლის განაწილებას და მასთან ერთათ თვით სა-ზოგადოების გარეგან და შინაგან სახეს.

*) აცეტილენი შედგება ნახშირბადის და წყალბადისაგან შემ-დეგი პროპორციით: C₂H₂.

*) მეცნიერების გავლენა თანამედროვე ცხოვრებაზე მარ-

წერილები რედაქციის მიმართ.

I.

ზატყვემულო რედაქტორო! უმარჩილესათ გთხოვთ, ჩვენ ზატარა შენიშვნას დაუთმეთ ადგილი გას. «კვალის» ერთ უმასლობელეს ნომერში.

ეს ერთი ხანა რაც ექმით დაბა ჩოსატაურში ბ. გ. ნ—მა. უნდა მოვისწინოთ რომ აქაური ღარიბი მცხოვრებლები მოკლებული ვართ ყოველგვარ ექიმის დახმარებას და აი როგორ: ბ. გ. ნ—მა თხოვლობს ორჯერ და სშირათ სამჯერ მეტსაც, «პრაგონის» ფულს, რასაც მისი წინამოადგილენი თხოვლობდენ და რაც ნამდვილათ კვადრება. სადაც წინამოადგილენი ღებულობდენ ათ მანეთს, ის ძლივს კამყოფილდება ოცდახუთი მანეთით. ის ბიჯსაც არ გადადგამს ისე თავის კაბინეტადან, სანამ წინდაწინ ფულს არ გამოაწმიქეს. ამიტოვით ღარიბი მცხოვრები იძულებული სდება, თუ რამ გაახიას, ყველაფერი გაყიდოს და ექიმს მისცეს. მაგრამ ეს შეუძლებელი არის, ეს უფრო დაღუპვაა. თუ საჭირო იქნება ვისმესთვის, ამ სტრატეგიის დამყარი ვაღდებულათ გავისდი თავს, დაჯსახელო შემოთ მოყვანილი სიტყვების დამამტკიცებლათ უთვალავი ფაქტები.

ბ. გ. ნ—ლი.

II.

ქალბატონო რედაქტორო! გთხოვთ ამ მცირე შენიშვნას ადგილი დაუთმეთ გასეთ «კვალში».

მეორე «სასახლსო სამკითხველო», რომელიც არის ყოფილი ჩინოვის ქუჩაზე, საქმის დღეს იღებს დღის 9 ს—დან შუადღის ორ საათამდე; საღამოს 6 ს.—8 საათამდე; კვირახობით და უქმე დღეს—დაღის 11 ს.—1 სათ. ესე იგი საქმის დღეს სამკითხველო ღია არის 7 საათს, უქმე დღეს—2 საათს. ახლა ვკითხვით: მკითხველი რადის მეტი არის, უქმე დღეს, თუ საქმის დღეს? თავის-თავათ ცხადი უნდა იყოს, რომ უქმე დღეს მეტი მკითხველი ეყოლება სამკითხველოს, რადგან მაშინ ყველა თავისუფალია, ასე რომ, თუ საქმის დღეს თითო-ორიღა დადის სამკითხველოში, სამაგეროთ უქმე დღეს იმდენი მკითხველი ჭეუას სამკითხველოს, რამ სკამებიც არ ჭეოფნით. ამ გარემოებას გამკემ ყურადღება უნდა მიაქციოს და დაავალს ბიბლიოთეკარს სამკითხველოს კვირახობით ადრე გაღება და გვიან დაკეტვა, მაგ., ცხრა საათიდან ორ საათამდის (თუ შეიძლება, საღამოსაც). იმედია ეს სიტყვები არ დაჩნება «ხმად მღალაღებელისა უდაბნოსა შინა».

ვარდენ.

თლაც რომ უტყუარნი ფაქტია ისტორიისა და ამაში ჩვენ სრულიად კეთილშემოთ ბერტელეს; ისიც შეგვიძლია მივიღოთ, რომ ჩვენ დროში მეცნიერება თითქმის დაუმოკიდებულ ძალას წარმოადგენს საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. მაგრამ, რასაკვირველია, ბერტელე აქ სრულებით არ ესება იმ ვითებას, თუ რა ძალამ შექმნა და განავითარა თვით მეცნიერება. თავის დროზე ჩვენ ცალკე ვეცდებით განვიმარტოთ ეს საგანი.

რედ.

რედაქტ.-გამომც. ან. თ.-წიქრთლისა.

გ ა ნ ც ხ ა დ ე ბ ა ნ ა

თფილისის კერძო სამკურნალო გამსრნალის მ. გელევიანიშვილისა

(კუკია, ნიკოლოზის ქ., სახლი საგინაშვილისა, № 21).

ტელეფონი № 247.

ავადმყოფებს იღებენ ყოველ-დღე, კვირა დღეებს გარდა. დ ი ლ ი თ:

გ. ი. ჭიჭინაძე.—კბილის სნეულებანი, 8—10 საათ. მისეილ გელევიანიშვილი—ნერვებისა და წამლობა ელექტრონით—9—10 საათ.

გ. გ. მალაღაშვილი—შინაგანი 10—11 საათამდე, სამშობათობით და ხუთშობათობით.

ნ. ა. მულენი—ყურისა, ყელისა და ცხვირისა—11—12.

ა. ზ. ასაღაშვილი—კბილის სნეულებანი 10—12.

ს. ნ. შატლოვი—თვალისა, 11—12 საათ.

ექიმი ქალი მ. ხ. ბაქრაძე—ბავშვებისა, 11—12.

დ. ა. გელევიანიშვილი—ნერვებისა და შინაგანი, 1—2.

გ. ლ. მარკვეიანი—საქირურგო, 12¹/₂—1¹/₂ საათ., სამშობათობით 3—2.

ი. დ. ბუგთაბეგოვი—სიფილისისა, კანისა და საშარდესი 1¹/₂—2 საათ.

ს ა ღ ა მ ო თ ი:

ა. ნ. თუმანიშვილი—ღვრათა სნეულებანი, 5—6.

ს. ა. ბუღაგოლოვი—შინაგანი (სტომაქის ავადმყოფობანი) და მიკრო-ქიმიური გამოკვლევანი, 5—6 საათ.

კ ვ ი რ ა ზ ო ბ ი თ:

გ. გ. მალაღაშვილი—შინაგან ავადმყოფ., 10—12.

სამკურნალოს აქვს საწოლი ოთახები. ფსი რჩივლარიგებისა 50 კ., ოპერაციები—მორიგებით. კრაოტი 4 მ. დღე და ღამეში. ერთი კრაოტი ღარიბთათვის უფასოა.

«ქართული დრამატული საზოგადოების» გამგეობა აცხადებს, რომ იგი ჰინიშნავს **ორს პრემიას**

200 მან. და 100 მან.

ქართულ დრამატულ ნაწარმოებთა დასაცხადლოკებათ.

პრემიის პირობები შემდეგია:

1) საპრემიოთ წარმოდგენილი პიესა უნდა იყოს ორიგინალური, დაუსტამბავი და სცენაზე დაუდგმელი;

2) პიესა უნდა შეიცავდეს სამს მოქმედებაზე არა ნაკლებს;

3) პიესა უნდა გამოიგზავნოს „ქართულ დრამატულ საზოგადოების“ გამგეობის სახელზე რაიმე დევიზის ზედწარწერით; პიესასთან ერთათ უნდა წარმოდგენილი იყოს დაბეჭდილი კონვერტი, სადაც აღინიშნება ავტორის ვინაობა და ადრესი;

შენიშვნა: განკურტი გახსნება მსოფლიო იმ შემთხვევაში, როდესაც პიესა ცნობილ იქნება ჯილდოს ღირსათ.

4) პიესის საპრემიოთ წარმოდგენის ვალა თავდება 1 ოქტომბერს 1902 წლისას;

5) „დრამატულ საზოგადოების“ გამგეობას ორის წლის განმავლობაში განსაკუთრებული უფლება აქვს პრემიით დაჯილდოვებული პიესის წარმოდგენისა სცენაზე;

6) დაჯილდოვებული პიესის ავტორს მიეცემა ჰონორარათ თითოეული წარმოდგენის მთელი შემოსავლის 5 პროცენტი.

7) შედეგი კონკურსისა გაზეთებში იქნება გამოცხადებული.

(3—3)